

Naujienu Antroji Dalis

NR. 561

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATūros DRAUGIJOS LEIDINYS

XVII METAI

Lietuviškas vėjo malūnas šešupės pakrantėse

V. SRUOGIENĖ

100 m. nuo baudžiavos panaikinimo Lietuvoje ir naujoji baudžiavos forma dabartiniuose kolūkiuose

*Ne sau jūs žemę kilojat,
Negi sau pėdus nešiojat...*

Šiais metais kovo mėn. 3 d. (senojo stiliaus vasario mėn. 19 d.)*) suėjo 100 metų nuo tuvoje. Tai didelės istorinės reikšmės įvykis, kuris buvo viena iš svarbiausių premisų Lietuvos nepriklausomybei atkovoti 1918 m.

Baudžiavos kilmė Lietuvoje

Kaip teko pastebėti mūsų visuomenėje yra įsitvirtinusi nuomonė, kad baudžiava pas mus atėjo iš Rytų, iš Rusijos. Betgi mūsų laikų ūkio istorikai, pirmoje eilėje vokiečiai, kaip Max Weber, G. Below, Franz Steinbach ir kt. yra įrodę, kad šią „dovaną“ mums yra atnešę Vakarai, būtent, vokiečiai. Rusija gi iš senų senovės yra turėjusi dar baisesnę santvarką, *rytietišką vergiją*. Ilgainiui, 17 amžiuje ją pakeitė pas rusus iš Vakarų atlinkusi baudžiava, kuri vėl netrukus ėmė atkristi į senąsias vergijos formas, kurios, Lietuvai atsідurus po maskolių jungu 19-me amžiuje, dar labiau pasunkino skurdų mūsų kaimo būvį. Tai labai įdomus istorikui reiškinys kaip viena žiaurumo ir išnaudojimo forma keitė kitą, bet jo nagrinėjimas išėina iš šio rašinio ribų.

Senų senovėje visi žemdirbiai mūsų krašte buvo laisvi. Smulkesniųjų prisirišimas prie žemės, įpareigojimas jų atlikti tas pareigas, kurias iš seno kunigaikščiui nešė stambesnieji, pagaliau pirmųjų perėjimas į pastarųjų jurisdikciją ir galią, jau pastebimas Mindaugo laikais. Tai sutampa su vokiečių kryžiuočių atsiradimu Lietuvos pasieny, su atriedančia iš Vakarų vokiečių koloni-

zacijos banga, nešiusia mums baudžiavos institutą.

Čia reikalingas mažas ekskursas į dar gilesnę praeitį. 10-me, 11-me šimtmečiu Vakarų Vokietijos gyvenimas tvarkėsi, pražydo Pareinio miestai, su jais pramonė bei prekyba. Kaimo gyventojų perteklius plaukė į miestus. Bet ilgainiui, kada cechai ir gildijos miestų gyvenimą sukaustė, sunormavo produkciją, kada ir pačių miestų gyventojų pakankamai priaugo, juose nebetilpo kaimo bedarbiai. Teko ieškotis vietų kur kitur gyventi. Prasiđėjo vokiečių kolonizacija į rytus nuo Elbės. Toji kolonizacija ėjo dviem keliais: jūros, Hanzos organizuotoji, kuri kūrė naujus prekybos centrus, nesusčius paliai Baltiją (taip 1201 m. atsirado Ryga), ir — sausumos keliu, kai vokiečių ūkininkai, susikrovę į vežimus šeimas ir mantą, traukė į latentiskų slavų gyvenamas vietas pavergdami senus gyventojus. Pažymėtina, kad vakaruose tuo laiku baudžiavos santvarka jau buvo beįstanti, o vokiečiai ją nešėsi į rytus kaip naujovę! Kolonistai kurė dvarus, patys būvę baudžiauninkai čia tapdavo dvarininkais, o baudžiavos jungą užkraudavo vietos gyventojams. Kryžiuočiai — riteriai vienuoliai misijonieriai, atkelti į Lietuvos pasienį krikščionybės platinimo tikslu kūrė dvarus latvių, kuršių, estų ir prūsų žemėje ir padėjo čia organizuoti partraukiantiems tautiečiams. Jie ne tiek rūpinosi oficiale misijos pareiga, kiek ūkišku krašto išnaudojimu. Pamažėle jie įvedė užkariautuose plotuose baudžiavą pagal jiems žinomą Vokietijos praktiką.

Tuo būdu Lietuvos valdovai gavo naujos ūkinės santvarkos pavyzdį čia pat, kaimynystėje, nors jau kiek anksčiau su juo (Tęsinys 2 pusl.)

Dienų Skeveldros

1.

„Figaro“ žiniomis, popiežius Jonas XXIII yra sudaręs specialią komisiją „Index librorum prohibitorum“ reformai. Šiuo metu į skaityti draudžiamąsias knygas yra įtraukta arti 5.000 veikalų. Manoma, kad mažiausia ½ bus grąžinta „į laisvę“.

Kaip „Figaro Litteraire“ rašo, neabejojamai bus leista katalikams skaityti Balzac, abudu Dumas, George Sand, Stendhal, Hugo ir kt. Menama, kad ir Casanova pasirodys nekaltas, juoba po „Lolitos“ į daugelį kalbų išvertimo.

„New York Times“ žiniomis, bus leista, be kitų, šie drausti rašytojai: Montaigne, Pascal, J. J. Rousseau, Descartes, Giordano Bruno, Hobbes, Hume, Croce, Anatole France, Heine (ypač „Reisebilder“), Taine, Bergson.

Paskutinė „Index librorum prohibitorum“ laida pasirodė 1948 m.

2.

„Arts“ pranešimu, „Index“ turi begalę keistenybių. Pvz., 1926 m. įtraukta Charles Maurras, o po 13 metų ir „L'Action francaise“, kur jis vyriausias rašytojas. Andre Gide „pateko“ 1952 m., jau miręs, Nikkos Kazantzaki „iš tylos į viešumą“ prasiveržė išsyk: ir į „Index“, ir į ...kandidatus Nobelio premijai (ir tema: Kristaus gyvenimas!). Jean-Paul Sartre — „Index“ įnamis, bet kas bus su opera, kuriai jis rašo libretą?!

Jules Romains savo „Zmonėse geros valios“ pavaizdavo vieną iš aktyvių „Index“ kūrėjų, būtent — kardinolą Merry del Val. Ir, įsivaizduokite sau, kardinolas į tą knygą, „nuodėmės vertą“, numojo ranka.

3.

„Literatūros ir Meno“ Nr 10 įsidėjo str. „Vatikano mūrai ir laikas“. Ten vyriausia dėl inkvizicijos ir draudžiamųjų knygų sąrašo. Rašo kažkoks kacapas Matvejevas. Matykite, „L. ir M.“ nori svetimomis rankomis žarijas pažarstyti, o abu labu tokie! Kas jau kas, bet bolševikai turėtų tylėti. „Kompaktinė mase.“ Juk žinoma, kaip bolševikai, okupavę, elgiasi su tautų menu, kultūra, teatru ir kt. intelekto sritimis!

Štai, iš Gomulkos Lenkijos. Rašytojas Artur Marya Swinarski 1960.6.15 parašė laiską premjerui Cyrankievicziui: Ko prašo? Nagi, paskaitykime. Meldžia užsienio paso. Metams. „Kadangi tėvynėje iš literato

darbo nebegaliu pragyventi“.

Pasirodo, į nemalonę pateko jau 1959 metais. Tada Varsuvos teatre ėjo jo „Aukso bokštas“. Žmonių spūstis. Ir staiga kultūros ministerija įsakė veikalą išimti iš repertuaro. Slaptoji cenzūra (anapus geležinės uždangos ir toks dyvas egzistuoja!) įžiūrėjo antisovietiskų aliuzijų. Stop! Vargšas autorius, vos buvo pajutęs „atodrėgį“, mat, Stalino laikais vos-vos kaceto išvengė, ir vis už satyrinę kūrybą.

Nuėmė nuo scenos — ar viskas? Ėmė niokoti visokeriopais būdais. Užkirto kelią į bet koki Lenkijos teatrą. Uždraudė spausdinti periodinėje spaudoje. Cenzūra sulaiko kiekvieną jo spaudinį. Nei iš šio nei iš to išdinė pareikalavo mokesčių už... eilę praėjusių metų. Teismo anstolis „paėmė globon“ jo butą: biblioteką, paveikslus, suvenyrus...

1960 m. Paryžiaus „Kultūra“ išspausdino jo dramų „Sasha ir dievai“ rinkinį. Pats A. M. Swinarski įvade pasisakė, kad „rašau neskubėdamas ir nieko nevaromas. Neišdargintas, nesugadintas ir ovaicijų nevarginamas“.

Uždraudė iš užsienių pinigų gauti, nors tai, aišku, honoraras.

Autorius ant skurdo briaunos. Ligotas. Po 40 kūrybos metų! Girdėti, kad ir iš buto išmeta. Ir rašė premjerui, kad nori užsieny pasigydyti ir pagyventi ten susitelkusio honoraro sąskaiton (jo kūriniai yra versti į 13 kalbų). „Mano išvykimas nebus nei demonstracija, nei emigracija, bet paprastas paprasčiausias pabėgimas nuo bado“.

Šių metų sausį Stokholme turėjo būti A. M. Swinarskio „Achilo ir panų“ premjera. Neišleido! Švedų spauda idūko, ir ėmė telefonuoti. Vos-vos po 24 valandų sujungė su autorium, ir tai „atrodė, kad laide visa Euroja sujungta, birzgė, traškėjo, o balso atskiri garšai...“

Komunizmas bijo tiesos, bijo ypač satyros. Jau Andre Gide, sugrįžęs iš kelionės po TSRS, rašė, kad bolševikams tepatinka tos, ir stambios, bibliografinės pozicijos, kuries neturi jokio turinio...

Štai kitas („respublikinis“) pavyzdys. „Literatūros ir Meno“ Nr 11 skyrelyje „Centrinėje (skaityk: „vyriausiojo brolio“, t. y. Kremliaus) spaudoje“ pasirodė pastabos „O ką gi autorius?“ Tai aklaik kartojama (iš baimės ar iš padlaižystės?!). kacapo „recen- (Tęsinys 2 pusl.)

*) 19-me amžiuje stilių skirtumas buvo 12 dienų, ne 13 kaip 20-me. baudžiavos panaikinimo Lie-

Dienu Skeveldros...

(Atkelta iš 1-mo pusl.)

zija" pasirodžiusi "Literaturnaja Gazeta" skiltyse. "Recenzuojama" Vytauto Sirijos Giros romanas ėjęs "Pergalėje", būtent — "Voratinkliai draikės be vėjo". Beje, romaną perspausdina J. Kardelio "Nepriklausoma Lietuva" Montrealyje. "Brolis" rusas V. S. Giros romaną įvertina kaip "bulvarinės literatūros recidyvą". Čia tos "recenzijos" kelios pastraipos:

"V. Sirijos Giros romanas spaudoje buvo anansuojamas kaip "niūdienos kūrinys iš gydytojų gyvenimo". Gydytojų jame iš tiesų yra, ir autorius plačiai operuoja savo profesionaliais žiniomis medicinos srityje. Prastesnis reikalas su niūdienišku. Jo žymės romane labai atsiliktinės, kartu ir giliai simptomiškos autoriaus požiūriui į gyvenimą. Kokios gi tos žymės? Tai — neorealistiškai filmai ir Žeraras Filipas ekrane, merginos su "arklių uodegomis", siauros kelnės, neiloninės kojinės be siūlės... Kai dėl didžiųjų mūsų gyvenimo įvykių, tai jų visiškai nėra. Romano puslapių nepasiekė dargi tolimesnės jų aidas".

Ar "respublikiniai" rašytojai, visų pirma "Literatūros ir Meno" redakcinis kolektyvas gina, bent bando ginti kolegą V. S. Girą? Jie apstulbę tepiduria, kad "toliau recenzijoje labai teisingai patiečiamas autoriaus pozicijos klausimas", ir cituoja "Literaturnąją Gazetą":

"O ką gi autorius? Ar jis supranta savo herojų dvasinę menkystę, visą jų gyvenimo "nedabartiškumą". Ar jisai smerkia juos už smulkmeniškumą, tuštumą, lengvapėdiškumą? Anaiptol. Apie jų nuolatikų pasikeitimus be jokios priežasties, apie jų tuščias užgaidas, apie abipusius apgaulinėjimus, įtarinėjimus, pavydulianimą, apie jų trivialokus samprotavimus ir bėgius būks-tavimus kalbama visiškai rimtai, kaip apie labai reikšmingas, visiems įdomius įvykius. Autoriaus pažiūrų beveik neįmanoma atskirti nuo jo herojų pažiūrų. Jis ne tik vaizduoja miesčionio psichologiją, gyvenimo būdą ir galvosena, bet ir visa tai priima su didele simpatija. Apie miesčionis miesčioniškai — štai kaip parašytas V. Sirijos Giros romanas".

O seniai čia E. Mieželaitis ir M. Sluckis kalbėjo, kad jau nebegrįžtamai praėjęs jungas "asmenybės (suprask: Stalino, satrapo) kultui" ir nebeteksią bijoti "vėzdo kritikos"?!

4.

Tarp įgarsėjusio filmo "Never on Sunday" direktoriaus Jules Dassin'o ir italų cenzoriu įvyko (žut-būtinis) ginčas. Gabimas dalykas, kad išims iš ekrano. Mat, cenzoriai negali suprasti vyriausios veikėjos, kuri yra didelės individualybės ir... lengvo elgesio, bet ir tai su principu — "išskyrus sek-

100 METŲ...

(Atkelta iš 1-mo pusl.)

galėjo susipažinti per lenkus, kurie baudžiovą jau buvo įsivedę iš dalies sekdami vokiečiais, iš dalies vengrais (taip pat perėmusiais baudžiovą iš vokiečių).

Baudžiovos įvedimo priežastys

Reikalas gintis nuo vokiečių agresijos, reikalas didinti kariuomenę daugiausia priverstė Lietuvos valdovus kaimynų pavyzdžiu pasekti. Apskaiciavimas labai paprastas: mūsų kunigaikščiai gaudavo karius iš įpareigotų juos atvesti žemdirbių - riterių; kad jie uoliau eitų savo pareigas, pradėta dovanoti jiems žemės su valstiečiais, smulkesniais žemdirbiais, kurie patys nepajėgdavo stoti su žirgu į karinę tarnybą ir kurie likdavo įpareigoti atlikti už stambesniuosius žemvaldžius kai kurias iki šiol pastarųjų atliekamas pareigas kunigaikščiui (pilių statymas, kelių tiesimas, pylimų pylimas ir kt.) ir dirbti jiems žemę. Tatai praktikuoti jau buvo pradėjęs Mindaugas, bet ypač naudojosi kunigaikštis Vytautas. Prisiminkime tikrai jo žūtbutines kovas su kryžiuočiais, nuolatinį reikalą turėti didelę kariuomenę. Kokias milžiniškas jėgas jis buvo sutelkęs prieš Žalgirio mūsų kryžiuo-

madienius"...

O grįžtant prie Vytauto Sirijos Giros, kurį užklupo Kremliaus "recenzantai", prisimintina Solange Fasquelle mintis:

"Bičulystė — tai didelis turas. Bet draugai — tai vieni nuostoliai...", ypač, jei tie "draugai" yra iš centro, iš Kremliaus!

"Literatūros ir Meno" redaktoriams patarčiau paskaičiuoti nelabai seną "Pergalę", kur šalia V. S. Giros "Voratinkliai draikės be vėjo" čjo ir K. Kubilinsko "Padlaižystė" (kurį kaip charakteringą okupacinių sąlygoms, perspausdiname):

Kaip aš savo viršininką gyriau, Susitikęs jo draugą prie tako. Nes ne kartą tarnyboj patyriau, Kad jo draugas jam viską pasako.

Vienąkart draugas tarė: "Nereikia!..."

Ir nusijuokė šelmišku veidu: "Mano draugą visi dabar peikia..."

Peik ir tu: jį iš darbo atleido!"

Kaip aš koliojau jį, kaip aš keikiau,

Tiktai vienas jo draugas teži-no..."

Ir pasakė jo draugas: "Nereikia,

Nes jį vakar tarnybon gražino!"

Kur man dėti akis, kur man listi?!

Ak! Suėdė mane padlaižystė..."

Gerai tai A. M. Swinarski sako: — antroji paveikslų pusė yra tikresnė, nesgi ryškesnė... J. Cicėnas

čiams truškinti! Žalgirio laimėjimas buvo didis Vytauto žygis, didelė lietuvių kraujo auka, kuri sustabdė vokiečių agresiją į Lietuvą penkiems šimtams metų. O tasai laimėjimas buvo iš dalies ir baudžiovos įvedimo pasekmė — dalindamas kariams žemės su valstiečiais, Vytautas tegalėjo gauti taip daug karių tam laimėjimui. Tuo būdu, greta kraujo aukos Lietuva kovai su vokiečiais turėjo atnešti dar ir kitą auką — baudžiovos įvedimą ilgiems amžiams prislėgusį mūsų darbo žmogų...

Be abejonės, nė vien reikalas gintis buvo baudžiovos įvedimo priežastimi — tų priežasčių yra visas kompleksas, kurį įeina turtingesniųjų noras turėti užtikrintą ir pigų žemės ūkio darbininką, noras turėti vargšų sąskaiton... Reiškinys, deja, bendras visiems laikams ir visiems kraštams.

Kiek nauja socialinė bei ūkinė santvarka palankiai buvo sutikta naujai besiformuojančio aukštesniojo — bajoru luomo, kuris hematant ėmė ją savo naudai plėsti, tiek ja kratėsi pavergiamieji, smulkesnieji žemdirbiai. Jie pakartotinai desperatiškai sukildavo, priešindavosi su ginklu rankoje žinome ir apie tai, kaip Vytautas ir kiti valdovai po jo kieta ranka sukilėlius malšino ir baudė.

Baudžiauninkų pareigos ir būklė

Ne iš karto baudžiava paplito Lietuvoje. Tai buvo ilgas procesas, kuris įgijo įstatymo galios tik su garsiąja kunigaikščio Kazimiero Jogailaičio privilegija 1447 m. Ne iš karto ir ne visi valstiečiai buvo baudžiovos pavergti, nemaža liko laisvais. O tie, kurie turėjo eiti lažus, pasidarė glebae adscripti, prirašyti prie žemės. Jų būklė buvo ne vienoda. Vieni liko gyventi savo senuose ūkiuose ir buvo įpareigoti dirbti kunigaikščio ar bajoro laukus, kiti vėl už duotą naudoti žemę turėjo atsilyginti mežliavomis ir pylimais, kiti vėl dirbdavo amato darbus, buvo arklininkai, balnininkai, odininkai, kailininkai, dailidės, žvejai, sakalninkai, bitininkai ir tt. Dvaruose dirbo karo belaisviai ir jų vaikai, pirktieji, parsidavę už skolas ar bado metu ir kiti. Ilgainiui iš karo belaisvių buvo išaugęs ištisas vergų luomas, kuris tačiau su laiku susilygino su vietiniais lazininkais, lygiai kaip visokie "kaimynų", "daržininkų" kategorijos smulkūs žemdirbiai. Be to būta daug tarnų, dirbančių namų darbus dvaruose, kurie verpė, audė, patarnavo — tai vadinamoji šeimyna. Savotiškos rykūnės pareigos buvo prižiūrėti pieno ūkį, skerdziai rūpinosi naminiai gyvuliais, turėdami savo žinioje piemenis ir kt. Pradžioje lazininkų pareigos buvo nedidelės ir jų mokesčiai nesunkūs: 1, 2 darbo dienos savaitėje, dažniau kaip norma buvo laikomos 3 dienos. Ilgainiui

laisvųjų valstiečių skaičius vis mažėjo bajorams naudojant visokias progas juos įpareigoti privalomiems darbams, o lazininkų darbas sunkėjo.

1557 m. valakų reforma

Nuolatiniai karai su puldinėjančia Maskva, taip pat noras pakelti ūkio našumą palenkė didįjį kunigaikštį Žygimantą Augustą pasekti jo motinos karalienės Bonos prarastą jos dvaruose valakų reformą ir pritaikyti ją valstybiniuose dvaruose. Nors toji reforma sustiprino baudžiovą, bet patysai jos pravedimas stebina mus savo dideliu užsimojimu, planingumu, parodydama kaip Lietuva savo žydėjimo metu buvo gerai organizuota. Kunigaikščio dvaruose valstiečių pareigos tapo aiškiai nustatytos, suvienodintos, kiekvienam atmatuota po vieną valaką žemės (valako dydis svyravo pagal žemės gerumą nuo 20 iki 30 ha. ir daugiau). Įstatymas, Eustafijaus Valavičiaus paskelbtas 1557 m., netrukus pradėjo būti taikomas ir bajorų dvaruose. Valstiečiai buvo perkelti iš individualių sodybų į kaimus, kad vaitams lengviau juos galima būtų patikrinti. Toji permaina nepatiko valstiečiams, bet gi iš pradžių daugelio būklė net pasitaisė, pablogėjimas pastebimas vėliau, kada valakas, dalinamas tarp vaikų, smulkino ūkį ir kartu su tuo skurdas augo.

Baudžiovos sunkėjimas kaip paseka karų su Maskva

Bet ypatingai baudžiovos našta pasidarė sunki 17 amžiaus antroje pusėje kada maskolių invazija 1655-1667 m. sunaikino, nualino rytų pietų Lietuvą, o švedų karai nuoniokojo likusią šiaurės vakarų dalį, taip pat kada 18 šimtmečiu rusų kariuomenė žygiavo, kariavo ir negailestingai plėšė mūsų kraštą. Po to sekęs maras ir badas galutinai suvargino valstietį, iš kurio nukentėję per karus dvarininkai stengėsi gauti sau daugiau naudos ir krovė jam naujas pareigas. 18-me šimtmečiuje baudžiauninko būklė pasidarė itin sunki: jau teko dvarui dirbti po 5, 6 kartais net 7 dienas, o savo laukelius dirbt naktimis... Žmogaus paniekimas pasiekė aukščiausio, kaip atrodė, taško. Betgi atėjo mūsų kaimui dar sunkesni laikai, kaip 19-me amžiuje Lietuvą okupavo maskoliai. Rusai čia atnešė savo dar žiauresnius papročius. Valstietis ne tik priklausė savo pono jurisdikcijai, bet ėmė virsti beveik vergu, perduodama preke. Vietoj seno mokesčio "nuo dūmo" įvestas skaudesnis mokeskis "nuo dūšios". Be to žmones vargino varymas į rekrutus (iki gyvos galvos, vėliau 25-riems metams), o ypač beteisais, paniekos būvis.

Balsai prieš baudžiovą

Tačiau jau 18-jo amžiaus pabaigoje pradėjo pūsti kito- (Tęsinys 3-me pusl.)

100 METŲ . . .

(Atkelta iš 2 pusl.)

kie vėjai. Šį kartą Vakarai nešė mums laisvę. Didžiosios Prancūzų revoliucijos idėjos, švietimo atsigavimas mūsų diuomenės ir bajorijos tarpe ėmė žadinti humaniškus jausmus, lygiai kaip ir daugiau racionalesnio, moderniškiesnio ūkininkavimo supratimą ir su tuo susijusį baudžiamos panaikinimo klausimą. Jisai buvo karštai diskutuojamas, dėstomas žodžiu ir raštu. Ypatinai Vilniaus Augštoji Mokykla parodė didelį pažangumą. Jos profesoriai niekad negynė baudžiamos, bet priešingai, aiškino to instituto kenksmingumą ir nežmoniškumą. Šituo reikalu rašė prof. Olizaravičius, tas pats, kuris taip gražiai atestavo lietuvę motiną: lietuvė motina, jisai sakė, yra giliai prie savo krašto prisirišusi, jeigu ji net išteka už svetimtaučio, ji užaugina vaikus — lietuviais. Tai buvo 18-me amžiuje! Kai kurie pažangesni dvarininkai ėmė savo ūkius reformuoti. Taip Merkinės (vėliau vadinamo Pavlovu) dvaro netoli Vilniaus savininkas Povilas Bžostauskas padarė nepaprastą savo laikui eksperimentą: 1767 m. atleido nuo baudžiamos savo valstiečius, palikdamas jiems žemę, pamokydamas juos savarankiškai bendruomenėje tvarkytis, atidaręs jiems mokyklą, kur valstiečiai buvo mokomi ne tik skaityti, rašyti ir skaičiuoti, bet ir naudingų amatų, geresnių ūkininkavimo metodų. Po kelerių metų jo bandymas plačiai pagarsėjo ir sudomino šviesuomenę ne tik Lietuvoje, bet ir užsieniuose. Vilniaus universiteto profesoriai važiavo į Merkinės dvarą stebėti kaip per trumpą laiką "iš laukinių, apleistų būtybių ėmė reikštis gabūs, šviesūs, žmonišką garbę pajutę asmenys". Tado Kosciuškos ir Jokūbo Jasinskio vadovaujamo sukilimo tikslas ir šūkis buvo greta politinės laisvės gražinimo taip pat ir valstiečių išvadavimas iš baudžiamos jungo. Kosciūška, tasai vienas iš šviesiausių ne tik mūsų, bet ir visoje pasaulinėje istorijoje herojų, testamentu buvo davęs laisvę ir žemę savo Gudijos dvarelis valstiečiams, tik "liberalusis" caras Aleksandras I neleido jo valios vykdyti. Vilniaus vyskupas Kosakauskis 1800 m. išleido atsišaukimą, kuriame ragino bajorus elgtis žmoniškiau su savo baudžiauninkais, nes "...jie yra mūsų artimi ir broliai, vienos su mumis prigimties, vieno tikėjimo, kurie mums darbuojasi liedami prakaitą".

Kai kurie dvarininkai ėmė masiškai, nors ir be žemės, atleidinėti savo valstiečius. Taip Joniškėlio Karpis atleido jų net 7.000. Bet čia pat užgriuvo Napoleono karai. 1807 m. Napoleono kodeksas tapo įvestas ne tik Mažojoje Lietuvoje, bet ir Lenkijai priskirtoje Sūduvoje. Tuo būdu Sūduvos valstiečiai anksčiau nusikratė bau-

džiamos, anksčiau tad ir atkuto ekonomiška ir davė mums pirmuosius aktyvius tautos žadintojus — Basanavičių, Kudirką ir kt.

Bet didžioji Lietuvos dalis dar apie pusę šimto metų vargo po maskolius. Tačiau ir čionai šviesesni dvarininkai nenustojo judinti svarbaus ir jau pribrendusio reikalo. Jie rašinėjo laiškus savo labiau atsilikusiems kaimynams, aiškindami jiems baudžiamos ne-naudingumą ūkiui ir nehumanišumą kitų žmonių požiūriu, skatindami juos gerinti valstiečių būvį, kratytis santvarka, kuri tik daro gėdos žmonijai ir vakaruose yra jau panaikinta. Dar tebeveikė bajorų seimeliai ir vis kėlė baudžiamos panaikinimo reikalą. Ypač daug entuziazmo čia rodė Ukmergės bajorai 1817 m. seimely. Bet gi Vilniaus dvarininkai pasirodė labiau konservatyvūs, priešingi naujoms idėjoms ir sudarė joms opoziciją. Kilęs triukšmas pasiekė Peterburgo valdovo ausis: caras raštu įspėjo Lietuvos bajorus opių klausimų nesvarstyti. Tik 1816 m. pažangesniems vokiečių baronams pasirūpinus baudžiava buvo panaikinta Estijoje, o 1817 m. — Kurše ir Vidžemėje.

Baudžiamos panaikinimo manifestas

Pažymėtinas dalykas, kad pirmuosius ledus visai Rusijos imperijai pirmiems pavyko pralaužti Lietuvos dvarininkams. 1857 m. lapkričio mėn. jie įteikė Vilniaus generalgubernatoriui Nazimovui memorandumą prašydami paleisti Lietuvos valstiečius (tiesa, be žemės). Nazimovas pasiuntė tą raštą carui Aleksandrui II, kuris tuoj pat gruodžio mėn. jį aprobavo ir perdavė svarstyti specialiai sudarytam komitetui (iš pradžių tasai komitetas veikė slapta, vėliau tik išdrįso išeiti į viešumą). Taip šis svarbus reikalas gavo eigą. Visų pirma jį svarstyti buvo leista Lietuvoje, buvo sukurti specialūs komitetai su bajorų rinktais ir valdžios skirtais nariais tikslu paruošti valstiečių paliuosavimo projektą. Lietuvos pavyzdžiu bematant pasekė visa Rusija. Po ilgų diskusijų projektas Peterburge buvo paruoštas, ir caras Aleksandras II pasirašė manifestą 1861 m. vasario mėn. 19 d.

Kokiomis gi sąlygomis baudžiava buvo panaikinta?

Valstiečiai buvo atpalaidoti nuo bet kokios priklausomybės nuo savo ponų, gavo asmens laisvę, bet žemė, iš kurios jie maitinosi, buvo pripažinta dvarininko nuosavybe. Principe valstiečiai turėjo gauti be atlyginimo savo gyvenamąjį namą su visa sodyba ir trobesiais, daržais, sodu, o apie pusę jo paties dirbtos žemės jie turėjo išpirkti iš savininko per 49½ metų. Taip pat valstiečiai gavo teisę patys žemę įsigyti nuosavybėn iš šalies ir ją nuomoti. Jų darbas dvarui

turėjo būti atlyginamas. Ir toliau valstiečiai sudarė atskirą, žemesnį luomą, bet jau perėjo į valstybės jurisdikciją. Gau singi dvarų tarnai, kurie neturėjo laukų, buvo atleisti be žemės.

Atleidimo nuo baudžiamos sąlygos ne visur buvo vienodos. Reformos vykdymas buvo pavestas specialioms taikos tarpininkams, o kadangi pastarieji buvo paprastai bajorai, dažniausiai žemės atidalinimas buvusiam baudžiauninkui buvo sprendžiamas bajorų nardai. Dvarininkai, kurie turėjo pažintį su įtakingais pareigūnais, dažnai valstiečius atleido be žemės, priskirdami juos prie tarnų kategorijos. Daugumoje valstiečiai liko sunkiai nuskriausti — gavo žemės mažiau, negu reikėjo, arba jiems buvo išskirti patys nederlingiausi plotai iš dvarų laukų.

Reforma nepatenkino nei dvarininkų, kurie atsistojo ties klausimu ar beturės žemės ūkiui darbininkų ir kurie negalėjo susitaikyti su mintimi, kad kaimiečiui turės mokėti už darbą. Nusivylę liko ir buvę baudžiauninkai kurie tikėjosi gauti daugiau žemės ir nemokamai, iš karto atsipalaidoti nuo senų pareigų. Rusų valdžia labai susirūpino dvarininkų skundais ir stengėsi juos visaip kompensuoti. Iš karto buvo įsteigtas specialus bankas, per kurį valstiečiai turėjo mokėti išperkamąjį mokestį valdžiai per banką, o dvarininkai tapo tuojau pilnai už išskirtą valstiečiams žemę atlyginti. Visoje Rusijos imperijoje, taip pat ir Lietuvoje, kilo valstiečių maištai, kuriems malšinti valdžia uoliai siuntė kariuomenę egzekucijoms.

1863 metų sukilimas reikalą dar pablogino, nes rusų valdžia, kovodama su sukilėliais, stengėsi patraukti į savo pusę valstiečius, skelbdama, kad sukilimo tikslas buvęs gražinti baudžiavą — šita piktoji pažiūra iki šių laikų išsilaikė mūsų kaime, nustelbdama tikrąjį sukilimo tikslą — išsivaduoti iš rusų okupacijos. Po sukilimo maskoliai dar labiau stengėsi pagilinti prarają tarp dva-

ro ir kaimo ir net sudarė Lietuvos valstiečiams geresnes sąlygas negu rusų muzikams pačioje Rusijoje.

Lietuvos Nepriklausomybės išsilaisvinusio valstiečio nuopelnas

Nors ir sunkiomis sąlygomis lietuvis valstietis gavo laisvę, bet vis dėlto ją gavo. Pamažėle, per ištisą pusšimto metų, sunkiai besitvarkydamas, įžengė į 20-ji amžių ūkiškai pajėgesnis. Pradėjo vaikus leisti į mokslo, o tie nešė šviesą į šiaudines pastoges.

Tiktai išsilaisvinęs iš baudžiamos kaimietis galėjo duoti pagrindą Lietuvos tautiniam atgimimui ir Nepriklausomybei. Dvarininkų tik labai mažą dalis tesusijungė su liaudimi ir rėmė atstatomos valstybės reikalą. Tai tik laisvojo žemdirbio sūnūs prabilo per Didįjį Vilniaus seimą, per Vilniaus konferencijas, per Stei-

(Tęsinys 4-me psl.)

DELICIOUS CAKES FOR WEDDINGS SHOWERS — BIRTHDAYS "Highest Quality—Lowest Prices" Try our Delicious old Fashioned RYE BREAD ORIGINAL BAKERY 1741 W. 51st St. — PR 6-8414

VOGUE CARD AND GIFT SHOP

Card's and Gifts For all Occasions 2410 W. 63rd St. PR 6-6580

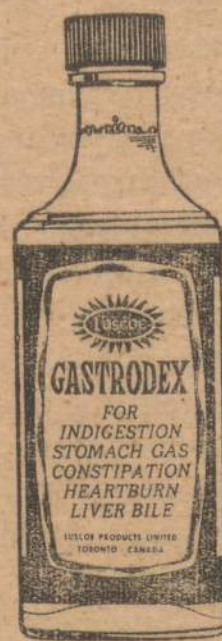
SIUNTINIAI I LIETUVĄ ir kitus kraštus

Jūsų pristatyti ir iš Europos (iš katalogų). Siunčiame akordeonus, gitaras, siuvas masinas ir kt. Viskas žymiai nupigintomis kainomis.

Overseas Cargo Co.

314 W. Pershing Rd. (39th St.) CHICAGO, ILLINOIS Tel.: OA 4-9079 Vedėjas P. NEDZINSKAS

JEI NORI ŽINOTI IR MATYTI KAS DEDASI VISAME PASAULYJE, — SKAITYK DIENRAŠTĮ "NAUJIENAS"

WHY SUFFER?

If you suffer with that AWFUL unbearable acid indigestion, heartburn, bloated - burning feeling under the chest, colicky gas pains in back, under the ribs, sides and stomach, headache pains caused by constipation or irregularity, biliousness, fever, nervous stomach, gall-bladder, liverbile flow disorder, sour-bitter bad taste in the mouth. Acids cause stomach ulcers and arthritis pains in body and joints. REMEMBER proper stomach functions are most important to every man, woman and child to have good health. So DON'T WAIT until it is too late to treat by medicine, take GASTRODEX by a teaspoon 2 or 3 times daily after eating and at bedtime, or whenever you do not feel good in your stomach. GASTRODEX is always needed in every home.

Results from the first teaspoon, or we guarantee your money back. Send money with your order. We do not ship on C. O. P.

Price only \$2.50 a Bottle

LUSCOE PRODUCTS INC. L. N. 806 BROADWAY — BUFFALO 12, N. Y

(Atkelta iš 3-čio psl.)

giamąjį Seimą sukūrė Lietuvai konstituciją ir pravedė žemės reformą, tai jo sūnūs dėjo savo jaunas galvas per laisvės kovas.

O Steigiamojo seimo praves-toji žemės reforma sudarė Nepriklausomos Lietuvos gerbūviui pagrindą. Kaltiname kartais jos sumanytojus ir vykdytojus, kad per menkai ap-rūpino naujakurius, nes jie labai sunkiai vertėsi. Tačiau nepaisant to, darbštieji per 20 laisvės metų sugebėjo gražiai įsikurti. Jie galėjo dirbti laisvai, rodyt savo iniciatyvą ir tvarkytis savo ūkiuose kaip tinkami. Jie mylėjo savo žemelę, dirbo ir plūso — jų svajonė turėti *savo nuosavą žemę* išsipildė. Tuo būdu mūsų kaimo proletariatas automatiškai gavo imunitetą prieš gresianti 1918-19 metais komunizma. Be to žemės reforma radikalai panaikino lenkybės lizdus dvaruose.

Laisvas Lietuvos žemdirbys parodė didelius gabumus savo ūkį betvarkydamas, pasireiškė kaip pažangus, noromis Vakarų pavyzdžius sekęs, kupinas iniciatyvos, darbštus ir energingas ūkininkas. Paskutiniaisiais metais prieš 2-ji Pasaulinį karą Lietuva, išbridusi iš skurdo, kuriame gimė, rodė nepaprastą pažangą. Dar keleri metai ir Lietuva būtų atsiderusi tarp labiausiai žydinčių Europos šalių. Jau buvo sukurtas tvirtas pagrindas *Lietuvos kultūrai tarpti.*

Bolševikai įvedė kolūkinose artimą baudžiavai tvarką

Bet štai atėjo 2-sis Pasaulinis karas. Žiaurios okupacijos, imperialistiškos Rusijos užgriuvimas ir iš to sekančios mūsų tautos nelaimės. Sunaikintas visas žydinčias gyvenimas, sutrypta visa kas lietuvių širdžiai brangu. *Rusifikacija* ir Lietuvos *decivilizacija* vyksta negirdėtu tempu. O mūsų ūkininkas žemdirbys, nespėjęs dar pasidžiaugti savo sunkaus darbo vaisiais, tapo vėl pavergtas. Su meile sukurtas ūkis sugriautas... O kiek darbo žmonių išžudyta, kiek ištremta į svetimą prieš kraštą... Kas liko gyvas — pavarytas į moderninę baudžiavą — kolūki.

Nes dabartinė sistema įvesta kaime yra vėl grįžimas į vergiją, į modifikuotą baudžiavos formą. Tik palyginkim gyvenimą prieš šimtą metų ir dabar.

Kaip seniau, taip ir dabar, visi, kurie dirba žemę, yra *glebae adscripti* — prirašyti prie žemės be teisės ją apleisti. Kolūkiečio darbininkas neturi paso, be kurio legaliai gyventi sovietijoje neįmanoma. Išvykti iš kolūkiečio net į artimiausią miestą galima tik su leidimu — labai retais atvejais ilgesniam laikui kaip 5-ms dienoms.

4 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, MARCH 25, 1961

Seniau lažininkas turėjo savus namus, sodybą, kur galėjo su šeima tvarkytis kaip norėjo. Retai pasitaikydavo, kad ponas jį išvartytų iš senos tėvų pastogės. Dabartiniame kolūkyje iš valstiečio yra atimta visa jo žemė, namai, sodyba, visas inventorius ir turtas, išskyrus minimaliai reikalingus namų apyvokos daiktus ir drabužius. Įstodamas jis dar privalėjo sumokėti tam tikrą mokestį (tarp 20-40 rublių). Jis turi tenkintis namo dalimi, jaustis laimingas, jeigu su šeima turi atskirą butą, bet virtuve privalo naudotis drauge su kitomis šeimomis.

Seniau baudžiauninkas galėjo laikyti tiek gyvulių, kiek įmanoma buvo pramaitinti. Net sunkiausiais 19 amžiaus baudžiavos laikais lažininko ūkis turėdavo po 3-4 arklius, po 3 jaučius, 4-5 karys, daugiau kiaulių, avių, ožkų. Pažvelgęgi į 16 ir 17-to amžių inventorius matome, kad ūkininkai turėjo po šešetą arklių ir jaučių, daugiau kitų naminių gyvulių. Visus ūkiečio padargus galėjo turėti savo, daug jų gaudavo iš dvaro. Šiandie kolūkyje *įstatymas draudžia* turėti arklius iš viso, taip pat bent kokius didesnius padargus, pvz., plūgus, akčias, nekalbant jau apie traktorius ar piauamas mašinas. Karvių neleidžiama laikyti daugiau kaip po vieną, o jei kas užaugina daugiau kaip du paršus, gali susilaukti baudos ir konfiskavimo.

Seniau baudžiauninkas turėjo ne tik dirbti dvaro laukus, bet ir pristatinti dvarui kiaušinių, medaus ir tt. Šiandien jis irgi turi pašalinių pareigų. Bet seniau pašonėje buvo giria su visais savo turtais, kur galima buvo be atlyginimo gauti medžiagos statybai, malkų ir žabų kurui, kur galima buvo prisiuogauti, prisiriešutauti, kartais slapta ir pamedžioti, vandeningose upėse pažvejoti. Šiandie visa tai yra draudžiama, net grybavimas varžomas.

Seniau baudžiauninkas galėjo kiek užsidirbti pardavinėdamas medžio dirbinius, klumpes, šaukštus, pintines ir kt., šiandie bet kokia namų pramonė tikslu pasipelnyti yra griežtai draudžiama. Namie nieko negaminama, viskas tenka pirktis. Seniau darbas ūkyje buvo gal sunkesnis, neturėjo jokių mašinų, bet buvo įvairus ir galėjo būti kūrybingas. Dabar darbininkas kaip fabrike priskirtas prie vienos kurios brigados privalo dirbti vieną ir tą patį monotonišką darbą, kur nei savo sumanumo, nei organizacinių gabumų pritaikyti neturi progos. Kolūkiečio darbininkai atlyginimą už savo darbą gauna daugiausia natūra ir tik kartą per metus, kada derlius yra paaiškėjęs (bent taip buvo iki 1956 metų, po to teoretiškai įvestas atlyginimas kas mėnesį, bet laišškai iš Lietuvos dažnai mini atlyginimą tik kartą per metus). Šiaip kolūkiečių darbininkų atlyginimas yra daug žemesnis negu fab-

riko darbininko. Nustatytoji oficialė norma yra šitokia: 2 klg. grūdų, 7 klg. bulvių ir dar 2 klg. kitų daržovių už vieną darbo dieną plus 4½ rubliai pinigais (tai nekvalifikuotų darbininkų norma). Atlyginimo buhalterija yra labai paini, darbininkas niekad aiškiai nežino kada ir kiek jis uždirbs, nes už įvairų darbą yra įvairiai mokama, o išmokėjimas dažnai priklauso nuo kolūkiečio vedėjo malonės ir jo santykių su darbininku. Kiekvienas kolūkiečio darbininkas privalo atlikti 100-120 darbo dienų per metus. Taigi, atlyginimas yra labai skurdus.

Tiesa, mūsų laikais daugely kolūkių yra elektra, žmogus gali klausytis radijo, bendroje salėje žiūrėti televizijos, klausytis paskaitų, koncertų, turi organizuotų pramogų ir net gali dalyvauti ekskursijose griežtoje vadovų priežiūroje. Seniau viso to nebuvo. Bet daugumoje kaimo gyvenimas tebėra labai primityvus, apie miesto patogumus net svajoti netenka, nėr vandentiekio, kanalizacijos, o purvas, nešvara, įvairūs parazitai tebekankina žmones. Juk net ir miestuose Lietuvoje naujai statomuose namuose nėra vonios nei mūsų supratimu būtinų patogumų — kaime apie tai negalvojama. Laiškuose iš Lietuvos dažnai nusiskundžiama kad kur seniau buvo gėlynai, dabar ten šiukšlynas, dilgelės ir piktžolės auga, kiaulės knisa... Dabar kaimai turi mokyklas, bet mokslas taip sutvarkytas, kad kaimo vaikams jis tik per 3-4 metus teprivalomas, o į aukštesnį mokslą jiems labai sunku patekti. Jauni žmonės valdžios samoningai nukreipiami į speciales ūkiečio mokyklas, kad tik liktų kaime, nes ūkiečio darbininkų labai trūksta. Rusijoje tebegalioja senas dėsnis, kad muzikas turi likti muziku. Į aukštesnį mokslą prasimuša tik labiausia veržlus ir gabus elementas, nes tėvams privačiai vaikus leisti į mokslą prie jų menko uždarbio neįmanoma, o juk paskutinieji 3-ji mokslo metai "diesiatiletkoj", lygiai kaip ir universitete, yra brangiai apmokami. Seniau baudžiauninkai neturėjo mokyklų, betgi gabesnieji išėdavo mokslą prie vienuolynų, dvaruose, kartais su dvaro ponaičiais išsiųsti į užsienius ar į miestus pasimokydavo ir prasiuždavo į šviesuolius, — yra tokių pavyzdžių.

Kolūkiečio darbininkai neturi jokio draudimo, kaip neturėjo jo baudžiauninkai. Kaimiečiai patys turi rūpintis savo kaimo invalidais ar seneliais. Sovietiniame rojuje, kaip ir ponų gadynėje netrūksta kaimuose elgetų, kuriuos, jeigu nėra giminių, šelpia geraširdžiai žmonės pagal seną tradiciją. Įstatymas numato dviejų savaičių neapmokamas atostogas kolūkiečiui per metus, bet, kaip tenka girdėti, ne visuomet jos gaunamos, nes tai vėl dažnai priklauso nuo kolūkiečio vedėjo malonės. Nemaži ir kolūkiečio,

darbininko mokesčiai valstybei — nuo 5 iki 82 rublių į mėnesį pagal uždarbį, be to dar tam tikri procentai. Nepamirškime, kad netiesioginių mokesčių sovietų gyventojai sumoka valstybei daugiau negu bet kur pasauly, nes ten valdžia pati nustatė kainas prekėms, kartais pasiimdama iki 90% į išdą.

Visa kolūkiečio parama yra jo daržas, kurio jam jau Chruščiovas ima pavydėti ir žada ir taip mažus plotus sumažinti.

Baudžiauninką mušdavo urėdas, mušdavo ponas — jis neturėjo kam pasiskusti. Šiandie jo balso irgi niekas neišgirs, kai jį muša kankina enkavedistas arba nepalankus vedėjas prikiš neatliktas darbo normos dienas ir nubaus bent pusei metų priverstino darbo stovykla... Be pono leidimo lažininko sūnus negalėdavo žmonos vesti — ir kolūkiuose, jei jaunuolis nužiūrėjo kito kaimo merginą, jis irgi turi prašyti leidimo, kuris vėl priklauso nuo vedėjo malonės. Kaip seniau, taip ir dabar kyšių neišvengsi.

Bene sunkiausia baudžiauninko pareiga buvo "gvoļtai", įvairios talkos, pastočių varymas, kelių tiesimas, medžių kirtimas. Dabar padėtis ne tokia: dar Stalinui įsakius kolūkiečių darbininkai yra įpareigoti be atlyginimo eiti tiesiti ir taisyti kelių, kirsti mišką, statyti pastotes. Kiek sunkių darbų sovietinėje valstybėje padaroma vergų rankomis!

Kolektyvaus ūkiečio darbininko gyvenimas yra labai sunkus: jo laisvė suvaržyta, galimybė gauti kitą darbą labai apribota, sąlygos pačios primityviausios, atlyginimas menkiausias. Be to valstybė palieka sau teisę kolūkiečio darbininką, jei yra reikalas, savo nužiūra siųsti kitur net labai toli, į kasyklas, į pramonę, jei ten darbininkų trūksta.

Visa tai tik pavyzdžiai, paimiti iš prof. Kulskio studijos "The Soviet regime", iš laišku ir iš dabar Lietuvoje išleistų istorijos šaltinių. Medžiaga autentiška.

Palyginimas parodo, kad praėjus 100 metų nuo baisios baudžiavos panaikinimo, istorijos ratui pasisukus, grįžome į ne ką lengvesnę formą, kuri tačiau šiais laikais yra moraliskai sunkesnė.

Įsigilinę į skriaudą, kokią mums okupantas padarė, turime tik labiau vertinti turėtą Nepriklausomybę, turime įvertinti visą tą darbą, kurį mūsų veikėjai, mūsų vyriausybės darė, turime lenkti galvas prieš tuos kovotojus už laisvę, kurie sunkiu karo ir okupacijos metu, Lietuvai neturėjus nei draugų nei ekonominių išteklių, drąsiai ryžosi siekti vieno tikslo — Lietuvos laisvės!

BIZNIERIAI, KURIE GARSINASI "NAUJIENOS" — TURI GERIAUSIĄ PASISEKIMĄ BIZNYJE — GARSINKIS IR TU

KRISTUPO LEKŠO 20 METŲ MIRTIES SUKAKTIS

Savo laiku, jei kas Mažojoje Lietuvoje būtų pasakęs, kad tai "Kristupo" eilėraštis, tai beveik kiekvienas pajūrio lietuvis būtų supratęs, jog kalbama apie Mažosios Lietuvos giesmių kūrėją, Kristupą Lekšą. Lietuvių spaudoje jo mirties ar mirties dešimtmėčio sukakties proga jis buvo vadinamas liaudies poetu, visuomenininku. K. Lekšo eilėraščiai persunkti gilia meile gimtajam kraštui, tėvų žemei. Pati jų dvasia labai artima Maironiui ir kitam Mažosios Lietuvos poetui, M. Hofmanui-Ateiviui. Senovė, Rambynų kalnas, dabarties lietuvininkų rūpesčiai, dorai ir tikiškai augti skatinimai, tai buvo pagrindinė K. Lekšo eilėraščių tema. "Lietuva, Lietuva, Tu meili man pasaka... Už tave suvis įstosiu, pakol gyvs, tau vis giedosiu...", tai buvo Kristupo įvairiais spalviniais pinama giesmė. Jis pats, kilęs iš Strilių kaimo, Sen-De-kintuose tarpe lietuvininkų ūkininkų gyvendamas, mokėjo eilėmis išreikšti tai ką jautė mąstė pats lietuvininkas, šeimą kurdamas, gimtadienį švėsdamas, Rambyną prisiminęs, ar Vėlykas švėsdamas ar pavasario laukdamas, sau ir kitiems primindamas, kad pats laikas tautos broliams ir pačiai tėvynei keltis ir triūsti gyvenimo, doros ir tautos dirvonuose.

Kur tik kokio darbo būta tėvynės dirvonuose, ten Kristupo nesigailėta ar plėsti pirmųjų politinių dirvonų, ar krašto ar apskrities seimeliuose lyginti lietuvių kfiūdanius grumstus. Dar jaunas būdamas, lanko lietuvių kandidatų į Prūsijos seimą politinius susirinkimus tikslu padėti išrinkti Steputaitį Smalakį, o vėliau Gaigalaitį. Iš pradžių tuose susirinkimuose skaitė lietuvininkams susiprasti skatinančius eilėraščius, o po kiek laiko jau ir pats sakė prakalbas ir taip pats įsitraukė į visuomeninę veiklą.

Kai matė lietuvininkų jaunimą nutautėjantį, Kristupas stojo į "Biručių" ir "Santaros" talką, parengimuose skaitydamas eilėraščius ir sakydamas kalbas. Pirmoji "Rūtų Vainikėlio" laida buvo išleista 1908, o antroji 1922 metais. Jo sukurtos religinės giesmės buvo atspausdintos išleidus "Ziono Varpelį". Jis mokėjo Donelaičio dvasioje lietuvininkus barti ir graudenti, kad būtų iškimi savo tėvynei ir brangiam tėvų palikimui.

Kaip jis kitus mokėjo raginti, taip ir pats ėmėsi darbo, ar tas buvo sunkus ir nedėkingas, ar tiko religiskam jo būdai, ar jį įtraukė į politikos sūkurius. Kristupo daug triūsta Prūsų Lietuvių Susivienijime, kurio tikslas buvo dirbti už Mažosios Lietuvos sujungimą su jau atkurtąja Lietuvos valstybe, ar Krašto seimelyje ginant lietuvių teises sunkėjančių sąlygų laikais.

Lekšų namai pasižymėjo lietuvišku vaišingumu, o pats šeiminkas savo nuoširdžiu sąmojumi. Jis buvo išvystęs plačias pažintis ir jo visuomeninė veikla plati. Ne vieną eilėraščių jis yra parašęs ar galutinai pataisęs ir prirengęs spaudai, važiuodamas traukiniu iš Katyčių į Klaipėdą. Už nuopelnus tautai ir valstybei jis buvo atžymėtas garbės ženklais. Bet pats geriausias Kristupui Lekšui paminklas ir jo atminimo pagerbimas bus vykdytas tų siekių, kuriuos jis stengėsi vykdyti savo uolia ir turtinga visuomenine veikla.

Šiomet, kovo 30 d., bus 20 metų, kai iš šio pasaulio atsiskyrė Kristupas Lekšas. Jis mirė 1941 m. kovo 30 d. Jo paskutinių metų sukurtųjų eilėraščių keli didesni ryšuliai liko užkasti žemėje, kai jo artimiesiems teko trauktis nuo artėjančio fronto. Jo žmona Anė, gim. Šaulytė, mirė Čikagoje 1956 m. rugsėjo 9 d. Sūnus Gustavas Adolfas su žmona Ane ir dviem sūneliais, Martinuku ir Jurgiuku, gyvena čia Čikagoje.

Gyvenę žmonės palieka savo atminimą savo nuveiktais darbais. Kristupo Lekšo sukurti eilėraščiai, kiek jie išleisti, yra Mažosios Lietuvos giesmininko paminklas ir priminimas, kad išreikšta ir raštu įamžinta mintis lieka skatinimu tolimiesiems kartoms branginti tai, kas buvo brangu ir garbinga pačiam eilių kūrėjui. Vienu paminklų sudėli į pastatus, gikity paminklai pastatyti tomis mintimis, kurios palietė tautos vaikų mintis.

K. J. P.

Mozaika

PERVELU

Anglijos karalienė Viktorija visada labai griežtai laikėsi etiketo. Ji ypač rūpinosi savo anūko, būsimąjo karaliaus Georgo Penktojo, auklėjimu. Vieną kartą, kai karališkoji šeima sėdėjo prie stalo, jaunas Georgas staiga suriko:

— Močiute...

Bet jis nespėjo baigti sakinio, nes karalienė Viktorija tarė griežtai:

— Nusiramink! Maži vaikai gali kalbėtis su suaugusiais tik tada, kai pastarieji klausia!

Po pietų karalienė paklausė:

— Na, ką gi tu norėjai pasakyti?

— Ak, močiute, jau dabar pervėlu. Aš tik norėjau atkreipti tavo dėmesį į tai, kad tavo salotų lėkštėje buvo mažylė sraigė. Tu ją suvalgei!

Man ši istorija priminė anekdotą iš Lietuvos kaimo gyvenimo. Pradžios mokykloje kunigas moko vaikus:

— Vaikai! Prieš pasakydami ką nors svarbaus, skaičiuokite iki šimto, idant nepasielgtumėte nederamai!

Kitą dieną, kai klebonas šil-

dėsi nugarą prie pečiaus, staiga visi mokinukai chorū ėmė skaičiuoti:

— Vienas, du, trys... šimtas! Klebonėli, sutana dega!

TOKS TOKI PAŽINO

Lordas "Derry" Rossmore nepripažino jokių elgesio taisyklių ir dažnai būdavo labai nemandagus net ponių draugijoje. Vienos iškilmingos vakarienės metu jam teko sėdėti greta turtingos amerikietės, atvykusios į Angliją apžiūrėti senojo pasaulio paminklų.

— Tamsta jau, tur būt, būsi pabučiavusi Blarney akmenį?*) — paklausė lordas.

— No, — atsakė ponija iš JAV, — aš tik pasėdėjau ant to akmens.

Šitoks atsakymas užėmė kvapą net niekuo nesivaržančiam "Derry".

AIRIJA, SKOTIJA IR WALES

Britų ministerio pirmininko Lloyd George kalba, kuria jis norėjo paskatinti Airijos, Skotijos ir Wales platesnių teisių suteikimą, ilgokai truko. Vienas iš klausytojų kandžiai suriko:

— Suteikime platesnių teisių ir pragarui!

— Bravo, mano mielasai, — nusišypsojęs ramiai atsakė Lloyd George, — man labai malonu, kad tamsta nepamiršti ir savo gimtinės!

MUZIEJAI

Londonė yra daugybė visokių muziejų. Bet ar esate kada nors girdėję, kad ten yra: "Perdegusių elektros lempų muziejus", "Nudėvėtų puspadžių muziejus", "Prakiurusių kranių muziejus" ir, pagaliau, "Supuvusių dantų muziejus"?

GERA REKLAMA

Romoje buvo suruoštos savotiškos varžybos: rungėsi laikraščių pardavėjai — berniukai; buvo norėta nustatyti, kas iš berniukų moka garsiausiai rėkti, parduodamas laikraščius. Pirmąją vietą laimėjo keturiolikametis Antonio Leobaldi, kuris pardavinėja laikraščius, labiausiai kovojančius dėl tylos viešose vietose.

PAGRAŽINIMAS

Fridrichas Didysis mėgo gražius pastatus, ypač gatvių kampuose. Dabartinėje Aleksandro aikštėje (Berlyne) anuomet stovėjo užeiga vardu "Aukšinis elnias". Tai buvo senas nususeš namas. Karalius įsakė jį nugriauti ir pastatyti naują gražų namą su stogu, papuoštu auksine elnio galva. Tą namą Fridrichas padovanojo vienam Berlyno gyventojui, kažkuo įtikusiam karaliui. Bet apdovanotasis nutarė, kad namas perkuklus, ir paprašė leidimo jį papuošti prašmatniau. Fridrichas sutiko ir įsakė papuošti visą namo

*) Blarney Stone — akmuo Blarney pilyje, netoli Core (Airijoje), kurį pabučiavęs įgyja galios suteikti to akmens palaiminimą kitiems (pagal airių legendą).

R. Sargent Shriver, prezidento Kennedy paskirtas Taikos korpuso direktorius, Senato užsienio reikalų komitetui pareiškė, jog to korpuso išlaidymas per pirmuosius metus atsies apie 10 milijonų dolerių, o "gal tik du ar tris milijonus".

priekį devyniasdešimt devyniomis avių galvomis. Berlyniečiai labai juokėsi ir erzino savininką. Nuskriaustasis vėl nuėjo pas karalių, bet šį kartą Senasis Fricas (šitai berlyniečiai vadino Fridrichą) išsprendė klausimą akies mirksniu, taręs: "Jei sveikam nepakan-ka devyniasdešimt devynių avių galvų, tai iškišk dar ir savo pro langą — turėsi visą šimtą!"

NET TIEK NEŽINOJO

Sir Archibald Gelkie, anglų geologas ir Royal Society pirmininkas, nesutarė su savo dvaro ūkvedžiu dėl humanitarinių mokslų svarbos. Ūkvedis visa tai laikė niekais.

— Bet, klausykite, — pasakė Gelkie, — juk jūsų sūnus taip pat mokosi visokių tokių, anot jūsų, niekų... Ko jis mokosi dabar?

— Lotynų, graikų ir algebras... Bent man taip atrodo... Bet visa tai neturi praktinės reikšmės.

— Argi neturi?

— Žinoma, ne! Mat, sir Archibald, seneniai aš paklausiau savo vaikpalaikio, kaip algebriskai vadinasi keptos bulvės, o jis net ir tiek nežinojo.

NESUSIGAUDO

Anuomet labai žinomas geografas Heylin sykį paklydo medžioklės metu kartu su savo tarnu miške, palyginti netoli nuo namų. Jau sutemo, o juodu vis dar negalėjo rasti kelio. Tarnas neteko kantrybės ir su priekaištu tarė:

— Bet, daktare, pasakykite, kaip jūs drisote išleisti daugybę knygų su visų žemės vietų aprašymais, jei jūs nesusigaudote trijų mylių atstume nuo savo namų?!

Surinko L. U.

Tiktai šis "pilietis" neskaityt "Naujienu", nes jis yra demokratijos priešas.

5 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, MARCH 25, 1964

MŪSŲ ŽINGSNIAI

Leidžia Santara ir Samb! Šviesa Chicagoje.
Redaguoja Rita Kavolienė
Medžiaga siūsti: 622 Nicholas St., Defiance, Ohio

4 METAI

NR. 11 (126)

ANTANAS SKĖMA

ŽILVINĖĖLI

5

Ji žingsniavo lygi, tarytum aplieta pilku laku, kuris seniai nutekėjo ir užšalo pailgomis klostėmis. Tą vakarą ji nebesiskaldė. Kažkada girdėtos pasakos apspito ją, lyg sušvelnėjusios Erinijos, ji suprato — jo mirtis suliedino tikrovės ir vaizduolės ribas, ji nutarė — nuėjimas į anapus yra didžioji tiesa, ir ji tikra, kaip žilvino kraujo putas "Eglė, žalčių karalienė". Ji žvilgtelėjo į Manhattan pusę. Iš mėnulio teliko nučiulpta riekė, ir vis dėlto jis buvo patrauklus.

Galimas dalykas, jis sėdi ant mėnulio briaunos, įsikibęs į geltonus ragus ir moja jai galva. Nuo karštų numirėliškių rankų tirpsta sucukrėjusi masė, ji varva žemyn, vėl kristalizuoja šaltoje erdvėje ir sniegulinėmis žvaigždėmis byra ant purvino Brooklyno. Savo skruostuose ji jautė lengvutėlius mėnulių adatų dūrius, ir ji žiūrėjo į savo pirštus, kuriuos subadė plieninės adatos siuvykloje.

Galimas dalykas, jis plaukia East - River, alyviniame vandenyje, tarp purškiančių vilkikų, stveriasi slidžių inkarų, paskiri jūreiviai rūko nesibai giančias cigaretes, atmatų prisirijusios žuvis sprunka į šalis, jis narstosi vienas ledinėje košėje, iškelia į viršų pagalbos prašančią ranką, tačiau jo batai sunkūs, jis grimzta, ir jo ranka tepagriebia gleivėtą inkaro grandinėle, kad tuojau ją vėl paleistų.

— Žilvine, Žilvinėėli! — susunka ji South penktojoje.

Galimas daiktas, jis įkrito į fabriko kamina, fabriko kamina styro šalia, šitaip dažnai atsitinka. Ir ji sapnuodama skrajojo virš tūkstančių kaminių kiaurymių, krisdavo žemyn rėkdama ir pabudavo lyg keltuve, kuris staiga sustojo. Jis rangosi visu kūnu į viršų, plytos lygios ir slidžios kaip vilkikų inkarai, aukštai — mėnulio riekė, ant kurios jis sėdėjo, jo karštos numirėliškos rankos sutirpdė sucukrėjusių masę, ir jis turėjo nupulti, kaip tas nusikaltęs angelas. Aukštyn, aukštyn, raumenys skauda net ir numirėliui. Jei jis nusitvers kamino briaunos ir pasikels kaip gimnastas — tolimesnė kelionė tėra vieni juokai. Vieni juokai skraidyti prazuvėliui. Tačiau plytos lygios ir slidžios, ir jis palengva staunka žemyn, apačioje yra

deganti krosnis, naktinis darbininkas ką tik ją užkūrė.

— Žilvine, Žilvinėėli, — šaukia ji pilnu balsu South penktojoje. Ir bėga šlitiniuodama.

Nemaža girtų ir pavargusių moterų Brooklyne. Stovinėja italai ironiškai šypsosi, ukrainiečiai išspiauna įžeidžiantį keiksmą, ir senė lietuvė prašnabžda maldos sakinį. Ji nežino, kad senos pasakos nemiršta.

— Žilvine, Žilvinėėli! Ir moteris susiranda požeminių stotį.

(Ištrauka iš Antano Skėmos naujos "Celestos" knygos, išleistos Nidos, Londone, 1960 m).

Darbai ir žygiai

Jono Meko naują eilių rinkinį "Gėlių kalbėjimą" netrukus išleis Lietuvių Studentų Santara. Dailės priežiūra Vytauto Virkau, technikinę priežiūrą atlieka Vytautas Vepštas. Norintieji šiam leidiniui palengvinti kelią galėtų "Mūsų Žingsnių" adresu pasiūsti kokią "Gėlių kalbėjimo" Garbės Prenumeratą.

Zenonas Vytautas Rekašius Purdue universitete, kuriame šiuo metu ir dėsto, gavo daktarato laipsnį elektrotechnikos srityje. Parašė disertaciją tema "Stability Analysis of Non-linear Control Systems by the Second Method of Liapunov," kuriame svarstė erdvių raketų kontrolės klausimus

"American Color Print Society" Philadelphijoje kovo 6-25 dd. surengtoje Dvidešimtojo Antroje Metinėje Spalvoto Spaudinio Parodoje dalyvavo, šalia Telesforo Valiaus, Santaros Garbės Filisteris Romas Viesulas ir Rita Kavolienė.

Leonas Sabaliūnas Chicago santariečiams skaitė paskaitą apie "Lietuvių politinę veiklą 1939-41 metais", pailiustruodamas ją į juostas įrašytomis to laikotarpio prakalbomis.

Česlovas Melsbakas Clevelando santariečiams kalbėjo apie angelų temą literatūroje.

New Yorko Šviesa ir Filisterių Santara kovo 25 d., 6 valandą, Carnegie Endowment patalpose Manhattane (46 gatvė prie 1-mos Ave.) newyorkiečius kviečia atsilankyti į "Čiurlionies pasaulį". Minėjimo programoje dalyvauja Andrius Kuprevičius, dr. Kostas Ostrauskas ir Aleksis Rannit.

MIKALOJUS K. ČIURLIONIS (1875 — 1911)

Iš kaliforniečių kultūrinio gyvenimo apraiškų

Kalbos dalykai Kultūros klube

New Yorke Atvelykio metu rengiamos Studentų Santaros studijų dienos. Jose praversti diskusijoms apie dabarties studentų būdo bruožus ir kitus empirinius klausimus iš Chicago atvyks Vanda Gegevičiūtė.

Detroito Atvelykio metu įvyksta Studentų Sąjungos studijų dienos. Jų programoje, kiek žinoma, dalyvausią Karolis Drunga, Vytautas Kavolis, Tomas Remeikis, Liudas Šmulskštys ir kt.

Nijolė Remeikytė pasitraukė iš "Drauge" kurį laiką bandyto leisti Studentų Sąjungos oficialaus skyrelio redaktorės pareigų.

Keli žodžiai iš laiško apie Detroito įvykusį "Metmenų" literatūrinį vakarą: "Mūsų jaunesnės kultūrinės kartos, susispietusios į Metmenų žurnalą, surengtas literatūros vakaras Detroito vasario mėnesio vieną šeštadienį pasižymėjo gilia programa ir tuščia sale. Detroito lietuviams kultūra nerūpi. Bet čia nieko naujo. Nauja tik, kad Detroito pagaliau įvyko literatūros vakaras. Programos dalyviai, atvykę iš tolimų vietovių, patys ieškojo klausytojų. Čia jie surado kelis draugus. Tačiau Detroito visuomenė atsakė ne tik suprasti šias pastangas, bet ne ir jas pamatyti. Nauja lietuvių kultūrinė karta noksta ant uolos. Ji yra išvietinta ne tik amerikiečių pasaulyje, bet ir savo tautiečių tarpe. Jei vyresnioji karta nebetiki lietuviškumu, tai kodėl ji perša savo vaikams? O kai kiti lietuviškumu užsidega, kodėl jie vėliau savo mokytojų būna išduoti?" —

Kovo 11 d. Los Angeles lietuvių kultūros klubo susirinkime Juozas Tininis skaitė paskaitą: Lietuvių kalbos kilmė ir santykis su indoeuropiečių kalbomis.

Kalbos dalykų tema daug kam atrodo nuobodė, sunkoka. Tačiau paskaitininkas Juozas Tininis labai vykusiai, gyvai ir įdomiai tą temą nagrinėjo. Publikos buvo apie 70 ir nesnaudė. Lentoje Tininio išbraižytos schemos, surašyti kalbos kitimo palyginamieji pavyzdžiai bei grakštus jų aiškinimas, — buvo iš tų priemonių, kurios palaikė gyvą ryšį tarp kalbėtojo ir klausytojų.

Paskaita truko valandą ir 10 minučių. Po jos pasipylė gausybė paklausimų, nuomonių pareiškimų. Paklausėjų buvo įvairaus išsilavinimo. Jų amžius — nuo gimnazisto iki žilagalvio. Vieni domėjosi, kaip sulaikyti senovinių kalbos formų kitimą, nykimą (pvz. dviskaita)? Kiti — kodėl, lietuviams iki Juodųjų jūrų anais amžiais nužygiavus, lietuvių kalba ten neprigijo, žmonės jos nepasisavino?

Toks klausimų įvairumas man priminė, jog ne tik losangeliečiai domisi kalbos dalykais, bet ir visame pasaulyje išsimėtę lietuviai. Anais metais ir bostoniško Keleivio Tėvas prisipažino Maikiui, jog dypukus kritikuojas "valuk to, kad jie peizoja senovišką mūsų kalbą"... Bet juk dypukai yra ne pirmieji ir nepaskutinieji senoviškos kalbos "peizotai".

Štai, 1890 metų spalio 1 d. Dr. kun. Juodišius, SLA rektorius, atsiuntė į Mahanoy City Susivienijimo seimui laiškus (Tęsinys 7-tame psl.)

MENO ŽINIOS

Tvarko MIKAS SILEIKIS

DAIL. VIKTORAS VIZGIRDA

BUS JO PARODA CHICAGOJE

Lietuvių Amerikiečių Menininkų Klubas ruošia mūsų talentingam dailininkui Viktorui Vizgirdai meno parodą Čiurlionio Galerijoje bal. 15-23 d. Dail. Vizgirda gyvena Bostone (Mass.). Mūsų visuomenės didžioji dalis susispietusi Chicago didmiestyje, todėl šią parodą bus naudinga visiems pamatyti.

Dail. Viktoras Vizgirda gimė Lietuvoje 1904 m. sausio 14 d. Baigė Kauno Meno mokyklą 1926 metais ir tos pačios mokyklos buvo apdovanotas garbės medaliu. 1927-1928 m. Paryžiuje kaip nepriklausomas dailininkas baigė tapybos studijas. Jo kūrinių turi Kauno ir Vilniaus muziejai, taip pat Rygos ir daugelis kitų muziejų. Meno rinkėjai Vokietijoje, Anglijoje, Kanadoje ir JAV turi įsigiję Vizgirdos kūrinių. Dailininkas dalyvavo šiose parodose: Tarptautinėje meno parodoje JAV Chicagoje, Bostone, Oldenburge, Hanau, Freiburge, Olandijoje (Amsterdame), Toronte, Latvijoje, Estijoje ir kt. Yra narys profesinių draugijų: Liet. Dailės Instituto, Institute of Arts, The Copley Society of Boston, The Cambridge Art Association, The Boston Society of Independent Artists, Inc. Daugiausia premijų laimėjo 1938 ir 1948 metais.

Dail. Viktoras Vizgirda yra vienas iš ARS grupės steigėjų, iniciatorius steigiamos Dailininkų Sąjungos ir jos ilgameitis pirmininkas. Tapybą studijavo a.a. prof. Justino Vienožinskio studijoje Kauno Meno Mokykloje. Taip pat buvo Vilniaus Meno Akademijos direktorius, savo gabumais daug prisidėjo prie meno kultūros ugdymo.

Dail. Vizgirda yra idealinės meno kūrėjų grupės aktyvus narys, nuoširdus savo pasaulimui. Be tapybos dailininkas yra sukūręs didelės meninės vertės vitražų bei dekoratyvinių dalykų. Būsimoje parodoje čekiečiai lietuviai ir kitaučiai turės malonios progos pamatyti V. Vizgirdos kūrybą.

— *Detroito dramų sambūrio "ALKOS" scenos darbuotojai rež. Justo Pusdešrio vadovaujami, praėjusį sekmadienį Chicagoje suvaidino A. Škėmos dviejų veiksmų dramą "Žvakidė". Spektaklį rengė L-AM Klubas, norėdamas paremti Čiurlionio Galeriją. Už jų didelį pasiaukojimą lietuviškos kultūros ir meno tikslams Čiurlionio Galerijos vadovybė taria nuoširdų padėkos žodį.*

Amer. Menų Federacijos suvažiavimas Chicagoje

Posėdžiai bus Palmer House

Balandžio 13, 14 ir 15 d.d. Chicagoje įvyks Amerikos Menų Federacijos kongresas. The American Federation of Arts buvo įkurta 1909 m. Josios skyrių yra visame krašte. Ši švietimo tikslams įsteigta organizacija veikia panašiais pagrindais, kaip mūsų Čiurlionio Galerija. Ji rengia kilnojamas parodas, paskaitas, bendradarbiauja su muziejais, keičiasi meno parodomis su užsieniais. Josios centras yra New Yorke. Suvažiavimas šaukiamas Chicagoje, kad kelionė tarp abiejų vandenynų pakraščių būtų pusiauškelyje.

Penktadienį ir šeštadienio rytą bus paskaitos tema: "Menas yra opinija" (nuomonė). Skaitys ir diskutuos muziejų kuratoriai, meno kritikai, jų tarpe J. Canaday, prieš kurį manifestą pasirašė 49 moderniojo meno atstovai (Protesto laiškas tilpo New York Times vas. 26 d.)

Per tris dienas delegatai aplankys muziejus, meno kolekcionierius, specialias parodas, kurių tarpe McCormick Place galerija.

Federacijos nariais gali būti menininkai ir kultūriniais dalykais besidomį žmonės. Organizacija turi tris rėmėjų skyrius: aktyvieji nariai, rėmėjai ir mecenatai, aukoje stambesnes sumas.

"AIDAI" APIE ČIURLIONIO GALERIJĄ

"Aidų" žurnalas vasario mėnesį idėjo platų straipsnį ir gausiai iliustracijų apie Čiurlionio Galeriją Chicagoje. Straipsniu nušviečiama Č. G. nuveikti darbai nuo josios įsikūrimo prieš tris metus ir kas per tą laiką buvo atlikta. Čiurlionio Galeriją įsteigė Lietuvių Amerikiečių Menininkų Klubas. Č. G. nėra komercinė meno įstaiga. Ji yra ne pelno organizacija, bet meno kultūrai ugdyti, parodoms rengti skirta. Ji yra lietuvių meno muziejus JAV. Č. G. renka geriausius meno kūrinius ir saugo, kad Lietuvai vėl atgavus nepriklausomybę, tie kūriniai būtų pasiūsti į Lietuvą.

— *Praėjusį sekmadienį Čiurlionio Galerijoje pasibaigė kanadiškių dailininkų Juozo Aktstino ir Vytauto Remeikos kūrinių paroda, kurią surengė Korp! "Gintaras". Paroda pasisekė.*

A. a. Prof. JUSTINAS VIENOŽINSKIS — Autoportretas

IŠ KALIFORNIEČIŲ... (Tęsinys iš 6-to pusl.)

ką, kuriame aiškinasi, kodėl jis per metus nieko spaudai apie Susivienijimą neparasė. Jis tarė:

"Ogi ką rašysi, kada gi aš pats savo žodžių nesuprantu, kada juos išspaudžia "Vienybės", tai kas per nauda bus kitiems? Sako, kad reikia mokinties lietuviškai... Teisybė, reikia tiems profesoriams grįžti į škalą ir pasimokinti kokią dešimtį metų, tai tada daugiau suprastų apie lietuvišką ortografiją ir kalimą naujų žodžių..."

Čia pacituota tik maža dalelė to laiško. Kunigo Juodisčiaus laiške minimi "profesorai" — tai tuometinis "Vienybės" redaktorius J. Andziulaitis ir kun. A. Burba, įvedę laikraštį tais laikais naujovišką rašybą.

Gyvenimas keičiasi, keičiasi žmonės ir jų kalba. Naujienu redaktorius Dr. Pijus Grigaitis jau per 47 metus beveik kasdien rašo dienraščiui straipsnius. Kartą viename didesniame žmonių susitelkime palietęs naujųjų ateivių ir senųjų kalbos skirtumus, Dr. Grigaitis sakėsi, jog dabar, atsiskleidęs prieš keliasdešimt metų rašytuosius straipsnius, matęs, jog šiandieninė rašyba ir kalba yra žymiai tobulesnė.

Grįžtant į losangeliečių susirinkimą, reikia pastebėti, jog prof. M. Biržiška sakėsi mėgstas senovinės kalbos formas, stengijasis jų laikytis. Tačiau kalba kinta. Jis sakė, jog ir Lietuvoj dabar labai daug kalbos naujovių įvedama sekant "vyresnįjį brolių" — rusų.

M. K. Čiurlionio minėjimas

Antroji Kultūros klubo su-

sirinkimo dalis buvo skirta menininko M. K. Čiurlionio 50 metų mirties paminėjimui. Klubo pirmininkas J. Gliauda tarė keletą žodžių apie kūrėją. Aktorius Andrius Mironas paskaitė kelis Čiurlionio laiškus. Ona Mironienė, buvusi J. Blekaičio Atžalyno teatro ir kitų Chicago dramų junginių artistė, skaitė M. K. Čiurlionio kūrinių Polėkis. Jos skaitymas buvo palydimas muzika. Iš juostelių buvo perduoti du Čiurlionio preliūdai, atlikti aktorės Mironienės dukters Giedrės Vaičienės.

Shirley Gedminas, neseniai į Kaliforniją persikėlusį iš Philadelphia, paskambino pianinu keletą M.K. Čiurlionio kūrinių. Ši pianistė yra trečioji Amerikos lietuvių kartos. Rondondo Beach aukštesniojo mokykloje dėsto muziką. Ji pati susiėškojo vietinius lietuvius, norėdama jungtis į lietuvių veiklą.

Solistė Liucija Zaikienė padainavo tris šuberto dainas iš Žiemos ciklo. Programos vadovas J. Gliauda sakė, jog tų dainų žodžiai versti Salomėjos Neries. Esą, dabar Lietuvoje išleistose knygose surinkti visi Salomėjos Neries darbai, bet šie vertimai nepaminėti. Pranešėjas darė išvadą, jog anoj pusėj uždangos gyveną nežino, ką turi čia gyveną.

Po programos buvo pašnekesiai prie kavos.

Gaila, kad mažai vietos

Į Kultūros klubo susirinkimus, paskaitas gali ateiti, kas tik nori. Įdomi programa ši kartą sutraukė nemažai žmonių. Bet atsitiko, kaip anai (Tęsinys 10-am psl.)

7 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.

— SATURDAY, MARCH 25, 1961

CHICAGOS LIETUVIŲ ISTORIJA

(Tęsa)

Northsidės veikėjai

Be draugijų ir ekonominių organizacijų, norėčiau dar paminėti kelis veiklesnius asmenis, daug dirbusius šiaurinėje Chicagos dalyje. Nesuminėjus jų, vaizdas nebūtų pilnas. Nėra vietos plačiau jų veiklą suminėti, bet noriu bent keliais sakiniais svarbesnius suminėti. Buvo keli trumpalaikiai, bet reikšmingi įvykiai.

Northsidėje daug veikė šie asmenys:

Dr. Teodoras Kodis 1892 m. Chicagoje baigė gydytojo mokslą. Jis kartu su savo žmona aktyviai veikė šiaurės Chicagos lietuvių tarpe. Jiedu buvo socialistinių įsitikinimų, padėjo socialistams vesti kultūrinį darbą. Vėliau Dr. Kodis išvažiavo profesoriauti į St. Louis universitetą.

Kazimieras Butkevičius 1893 m. turėjo savo vaistingą 581 Milwaukee Ave., kurioje įvyko daug susirinkimų ir pasitarimų.

Ažukas buvo pirmas plaukų kirpėjas Northsidėje. Iš Northsidės jis persikėlė į Bridgeportą, tik ten atidarė ne kirpyklą, bet salūną.

Petras M. Kaitis (Martinkaitis) 1907 m. atidarė agentūrą pinigams persiųsti ir laivokartėms pardavinėti. Vėliau jis įsigijo spaustuvelę, leido laikraštį ir spausdino knygas.

Antanas J. Karalius 1913 m., bestudentaudamas, mokė lietuvių ir anglų kalbų, matematikos. Jis įsteigė korespondencinę mokyklą, veikusią gana ilgai. Šios mokyklos vadovavimą vėliau perėmė P. Galskis, o dar vėliau studentas Algirdas Margeris.

Dr. M. F. Brozinch 1917 m. buvo suorganizavęs The Providers Life Assurance Co. Jis skelbė, jog tai yra lietuvių ir lenkų apdraudos bendrovė. Dr. Brozinch buvo kilęs nuo Vištyčio, kalbėjo lietuviškai, bet daugiausia veikė su lenkais, bandydamas tą veiklą suderinti.

1910 m. Wicker Park svetainėje buvo suorganizuotas Chicagos Draugijos pirmas vakaras. Vakarami rengti komisiją sudarė J. Degutis, Petras M. Kaitis, V. Karalius ir A. Petrutis.

Tais pačiais metais veikė T. Andriūševič ir Co. aparatų dirbtuvė. Bendrovę suorganizavusieji lietuviai gamino amerikiečiams juostas, vėliavas, ženklelius, kepures, maršalkų ir įvairius bažnytinių pareigūnų drabužius.

Žitkus, Sakalauskas-Sakalas, Dovydaitis, Antanavičius, Paulikaitis ir kiti 1910-15 metais Northsidėje turėjo drabužių siuvimo dirbtuves. Jie imdavo darbus pagal kontraktus. Jų dirbtuvėse darbą gavo naujai atvažiavusieji mūsų tautiečiai. Pas juos didokas skaičius senesnės kartos lietuvių išmoko siuvimo amato.

1913 m. veikė Lietuvių Benaš ir Lyros Orkestras. Bene buvo didokas skaičius patyrusių muzikantų. Organizuotai jie dalyvavo koncertuose, baliuose, vestuvėse ir kitokiuose rengimuose. Beno pirmininkas buvo Paul Krikščiūnas, vicepirm. J. Daunys, o sekretorius F. Dikšas.

1916 m. buvo suorganizuota ir inkorporuota Wicker Park Clothing bendrovė. Josios centras buvo 1509 Milwaukee Ave. Bendrovės savininkai buvo Antanas Rypkevičius, J. Tumosa ir A. Juška. Ji veikė kelis metus. Likvidavosi, kai dirbtuvėje kilo gaisras ir padarė didelį nuostolių.

1919 m. Hoffmano aukštesnėje mokykloje buvo suorganizuota Lietuvių Gramatikos Mokykla. Joje mokytojavo K. Augustinavičius-Augustas, Dr. A. Montvidas ir D. Vitkus.

1920 m. lietuviai Sobieckas ir Uloņauskas įkurė "The Progress" bendrovę. Ši bendrovė turėjo net dvi drabužių krautuves. Viena buvo 1165 Milwaukee Ave., o antroji 1055 W. Division St. A. J. Požėla gamino vėliavas, ženklelius ir kitokius draugijoms reikalingus dalykus 1908 Division St.

1920 m. veikė lietuvių Stygų Orkestras.

1921 m. lietuvių siuvėjų sąjungos skyrius įsteigė vakarinę lietuvių kalbos mokyklą. Mokytojavo Palevičius, gaudamas \$2.00 už vakaro pamokas.

1923 m. buvo įsteigta akcinė Viešbučio Bendrovė "Kaunas", pasimojusi pastatyti didelį viešbutį Kaune. Šios bendrovės organizatoriai buvo A. Rypkevičius, A. Juška, A. Ambrozevičia ir V. Pačkauskas. Organizatoriai, pastebėję laikraščiuose, kad Lietuvos valdžia turinti teisę rekvizuoti ir jau rekvizuojanti butus Kaune, pabijojo, kad ir jų projektuojamas statyti viešbutis nepatektų į valdžios rankas. Tais metais Kaune dar buvo stoka butų, ir vyriausybė, reikalui kilus, atimdavo butus iš privačių asmenų. Šios žinios tiek nugasdino "Kauno" bendrovės organizatorius, kad jie nutarė likviduoti bendrovę.

Northsidėje gyveno ir gana ilgai veikė Jonas Semaška. Jaunatvėje jis buvo anarchizmo pasekėjas, o Chicagoje glaudžiai bendradarbiavo su Industrial Workers of the World (Pasaulio Pram. Darbininkų) organizacija. 1929 m. rugp. mėn. jis buvo nubaustas \$100.00 baudos už žmonių kurstymą prieš valdžią. Vėliau jis veikė su komunistais.

(Bus daugiau)

DR. ANNA BALIŪNAS

AKIŲ, AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS LIGOS

PRITAIKO AKINIUS
6322 SO. WESTERN AVENUEValandos: kasdien nuo 10 iki 12 val. iš ryto ir nuo 7 iki 9 val. vak. Treč. uždaryta. Kitu laiku susitarus.
Ofiso telef.: PROspect 8-3229
Rezid. tel.: WALbrook 5-5076

Tel.: PROspect 8-1717

DR. S. BIEŽIS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

3148 WEST 63rd STREET

Val.: kas dieną po pietų 1-3; vak. 7-8 tikrai antradieniais ir penktadieniais. Trečiad. ir sekmad. ofisas uždarytas.
Rez.: 3241 WEST 66th PLACE
Phone: REpublic 7-7868

DR. C. K. BOBELIS

Inkstų ir šlapimo takų chirurgija

Tel.: VIlIage 8-6068

1 Madison St., Oak Park, arba

Tel.: PROspect 6-1795

2300 W. 51st St., Chicago, Ill.

Oakley Medical Arts Bldg.

Namy tel. OWens 5-0533

Valandos pagal susitarimą

DR. PETER BRAZIS

PHYSICIAN AND SURGEON

2434 WEST 71st STREET

Ofisas: HEMlock 4-5849

Rezid.: HEMlock 4-2324

OFISA VALANDOS:

Pirmad., ketvirt. ir penktadienį nuo 1-4 ir 7-9, antrad. nuo 1-5, treč. ir šeštadienį tikrai susitarus.

DR. JONAS G. BYLA-

BYLAITIS

Nervų-Smegėnų Ligos, Chirurgija

OAKLEY MEDICAL BLDG.

2300 W. 51st St.

Valandos: Šeštadieniais susitarus.

GR 6-3409 neatsiliepus, skambinti

PR 6-1795.

Ofiso telef.: VIRginia 7-0036

Rezidencijos: BEverly 8-8244

DR. T. DUNDULIS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

Akušerija ir moterų ligos

4157 ARCHER AVENUE

Ofiso valandos:

Nuo 2-4 ir nuo 6-8:30 val. vakaro.

Šeštadieniais nuo 2 iki 4 popiet.

Trečiadienį pagal sutartį.

Tel. ofiso: HE 4-1414; rez. RE 7-6867

DR. BR. GAIŽIŪNAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

2454 WEST 71st STREET

Valandos: 1-3 ir 6-8 val. po pietų

kasdien. Šeštadieniais 1-4 val. p. p.

Trečiadieniais uždaryta.

DR. A. JENKINS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

3844 WEST 63rd STREET

OFISO VALANDOS:

kasdien nuo 1-4 popiet ir 6-8 val.

Trečiad. ir šeštad. uždaryta.

Ofiso tel.: PORTsmouth 7-6000

Rezid. telef.: GARDens 3-7278

GRovehill 6-1595

Dr. Aldona A. Juška

AKIŲ LIGŲ SPECIALISTĖ

IR PRITAIKO AKINIUS

Valandos: 9-12, 7-9 pagal susitarimą,

išskyrus trečiadienius ir šeštadienius.

2422 W. MARQUETTE ROAD

Ofiso ir buto tel.: OLYmpic 2-1381

DR. F. V. KAUNAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

1407 So. 49th Court, Cicero

Kasdien 10-12 ir 4-7. Treč. ir šeštadienį tik 10-12.

Telef. ofiso ir buto: OLYmpic 2-4159

DR. P. KISIELIUS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

4938 W. 15th St., Cicero, Ill.

Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vakaro.

Trečiadieniais uždaryta.

Šeštadieniais 12-4 val.

Ofiso telefonas: LAfayette 3-3210

Jei neatsiliepia šaukite KEdzie 3-2868

Dr. Emily V. KRUKAS

GYDYTOJA IR CHIRURGĖ

4146 SO. ARCHER AVENUE

Val.: kasdien po pietų nuo 12-3.

Daily afternoons.

Vakarais: pirmad., antrad., ketvirtad. nuo 6-9. Trečiadieniais tik susitarus.

Tel. ofiso: PR 8-7773; rez. PR 6-4732

DR. A. MACIŪNAS

CHIRURGAS

2858 W. 63rd Street

Val.: pirmad. ir ketvirtad. 1-4 popiet, antrad. ir penktad. 5-8 val. vak.

Ofiso tel.: HE 4-1818 arba RE 7-9700

Rezidencijos: PR 6-9801

DR. J. MEŠKAUSKAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

VIDAUS LIGŲ SPEC.

2454 WEST 71st STREET

Priėmimo val.: nuo 9-11 val. ryto ir

nuo 4-8 val. po pietų. Šeštad. nuo

9:00-2:00 p. p.

Trečiadieniais uždaryta.

Ofiso telef.: CLIFFside 4-2896

Rez. telef.: WALbrook 5-3099

DR. P. STRIMAITIS

Bendra praktika ir chirurgija

specialiai

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

1724 WEST 47th STREET

Šeštadieniais 2-4 val. po pietų.

(kampas 47th ir S. Hermitage Ave.)

Ofiso val.: nuo 2 iki 4 val. ir nuo

6 iki 8 val. vak.

Šeštadieniais nuo 2 iki 6 val. v.,

išskiriant sekmadienius.

DR. VYT. TAURAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

Bendra praktika, spec. MOTERŲ ligos

Ofisas: 2652 WEST 59th STREET

Tel.: PR 8-1223 arba TR 3-5577

OFISO val.: pirmad. 7-9 val. vakaro,

antrad., trečiad. ir penktad. 6-9 v. v.

šeštadieniais 2-4 val. po pietų.

DR. V. P. TUMASONIS

CHIRURGAS

2454 WEST 71st STREET

Ofiso telef.: HEMlock 4-2123

Rezid. telef.: GIBson 8-6195

Priėmimo val.: Pirm., Antr., Ktv. ir

Penktadieniais 2-4 val. ir 6-8 val.

Trečiadieniais ir šeštadieniais

nepriima ligonių.

Tel. ofiso: VI 2-1581; rez. PR 6-4250

DR. V. VILEIŠIS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

802 WEST 31st STREET

(kampas Halsted ir 31-os gatvių)

Priėmimo valandos: kasdien 1-4 p. p.

ir 6-8 val. vak. Šeštadieniais 1-4 p. p.

Trečiad. ir sekmadieniais uždaryta.

P. ŠILEIKIS, O. P.

ORTHOPEDEAS-PROTEZISTAS

Aparatai - Protezai, Med. Bana-

dažai. Speciali pagalba Kojoms

(Arch Supports) ir t. t.

Val.: 9-4 ir 6-8. Šeštadieniais 9-1

ORTHOPEDIJOS TECHNIKOS LAB.

2850 West 63rd St., Chicago 29, Ill.

Tel.: PROspect 6-5084

LIETUVIAI AKIŲ GYDYTOJAI

Dr. Ant. Rudokas, Opt.

4455 So. CALIFORNIA, YArds 7-7381

Tikrina akis, pritaiko akinius

keičia stiklus ir rėmus.

Valandos: 10 ryto iki 8 val. (trečiad.

uždaryta), šeštad. 10 ryto iki 2 p. p.

Dr. Kazimieras

MICHEL

Optometristas-Orthoptistas

Gydo nusilpusias ir nervuotas akis.

Egzaminuoja akis ir pritaiko akinius

išgydo kreivas akis be operacijos.

Įdeda netikrą - artificialę akį pagal

sveiką. Tikrina klausą ir pagelbsti

negirdintiems. Praktikuoja 40 metų.

Kalba lietuviškai.

4654 So. Ashland Ave. YA 7-6616

CHICAGOS ŠVARIASIAUS IR

MODERNISIAUSIAS DARŽAS

BUČODARŽAS

WILLOW WEST INN

AND PICNIC GROVE

83rd and Willow Springs Road

WILLOW SPRINGS, ILL.

SOPHIE BARCUS

★

RADIJO VALANDA

Visi programai iš WOPA,

1490 kil. AM. 102-7 FM.

Kasdien: nuo pirmadienio iki

penktadienio 10-11 val. ryto.

Šeštadienį ir sekmadienį

nuo 8:30 iki 9:30 val. ryto.

VAKARUŠKOS: pirmad. 7 v. v.

Tel.: HEMlock 4-2413

7159 SO. MAPLEWOOD AVE.

CHICAGO 29, ILL.

8 - NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.

- SATURDAY, MARCH 25, 1961

SLOAN'S DEPARTMENT STORE
MOKINIŲ DRABUŽIŲ CENTRAS
 Pilnas pasirinkimas vyriškų, moteriškų ir vaikams rūbų, duoda visai Jūs, šeimai galimybę gražiai pasipuosti už žemiausias kainas. Kalbam lietuviškai.
7042 SO. WESTERN AVE
 Phone: PProspect 8-9210

- TELEVISION
 - RADIO
 - PHONOGRAPH
- All Makes — All Models

MORGAN TV
 1841 W. 59th St.
 HEMlock 4-5434

ANN'S PASTRY SHOP
 Didelis pasirinkimas skanių pasninkinių pyragų visai šeimai kaip pav. puikus KOLAČKI, pyragai prie kavos, saldžios bandytės.
 Kepinius pristatome bažnyčioms ir įvairiems rengimams.
2500 W. 51st St. PR 8-3080

Pildome Income Tax'us
 — su —

OBARTUCH & CO.
PATVIRTINIMU.
 2123 W. Cermak Rd., Chicago, Ill.
 Istaiga veikia virš 25 metų
 toje pačioje vietoje
 Kai atvyksite, paminėkite šį skelbimą

CLEAR VIEW TV SERVICE
 Southwest & Suburbs
 Prompt Service
 all Models all Makes
 Television • Radio • Phonograph
 • Hi-Fi.
 Parts & Labor guaranteed.
PO 7-4777. — 5637 W. 63rd St.

POLA DRESS SHOP
 Easter Headquarters for
 Sportswear - Millinery - Accessories
 Evening dresses in all sizes &
 price ranges
 Use our convenient lay away plan.
 Open Mon. & Thurs. till 9 P.M.
5612 S. PULASKI — PO 7-0903

MARQUETTE PHOTO SUPPLY
 Authorized dealer for:
 KODAK, ANSCO, LEICA, BOLEX,
 REVERE, BELL, HOWELL
 3314 W. 63rd St.
 PProspect 6-8998

BRAŠKIŲ DAIGAI
 Robinson, Blakemore, \$6 per 1,000.
 Premiere, Dunlop, Empire, Tennessee
 Beauties, Sparklers, Armore, \$8 per
 1,000. Dixieland, \$8. Pocahontas
 \$10. Gem & Superfection Everbearing,
 \$12. Rašykite
TOMMY ROGERS
 Dept. AF. — Harrison, Tennessee
 Phone Fillmore 4-6122.

Saugi ir greita perkraustymo
 bendrovė
NAXERA MOVERS
 4210 W. 26th Street.
 Mes perkame yartotus baldus, virimo
 gazineis pečius, pianinus, kilimus ir
 t. t. Mums už patarnavimą galite dalį
 sumokėti baldaus.
LA 1-8212. Rezidencija ST 8-7426
 Kuomet kreipsitės į mus, paminėkite
 šį skelbimą.

MOVING ?
 Greyhound Van Lines, Inc.
 Agent
 Long Distance, Local Packing,
 Storage
Jepsen Transfer Co. SK 4-5545

PHILLIPS TUXEDO RENTAL
 Latest & Finest in all mens
 formal wear.
 Quality — Service — Satisfaction.
 6910 So. Western Ave.
 GR 6-4310.

PRESIDENTIAL PORTRAIT
 John Fitzgerald Kennedy
 Thirty-Fifth President of the
 United States.
 Brushed Brass Nameplate Included.
 16x20 portrait of President Kennedy
 reproduced on high quality textured
 paper, ideal for framing. Handsomely
 engraved brushed brass nameplate
 included. \$1.00 postpaid.
 Dept. A. F. Dallas 16, Texas
PIERCE AND CO.
 1426 Cape Cod

STRAWBERRY PLANTS

Grown from virus-free foundation stock. Certified Blakemore, Dunlap, Surecrop, Dixieland, Tennessee, Beauty, Armore, Pocahontas, Premier, Robinson, Aroma and Klondike. 100, \$2; 200, \$3.50, \$6.50; 1,000, \$12. Write for prices large quantities. Everbearing — Gem superfection and Streamliner, 50, \$2; 100, \$3; 500, \$10; 25 blackberries, dewberries or thornless Boysenberries, \$2; 100, \$7.50. Everbearing tree, blackberry, 2-yr, bearing size, 3, 2.75; 6, \$5; 25 Cumberland (black) or Latham (red) raspberry, \$3; 100, \$10. September new everbearing red raspberry, 12, \$2; 25, \$3.50; 6 Champion gooseberries, \$2; 12 Victoria rhubarb, \$2; 3 Canada red seedless \$2; 6, \$3.50; 25 asparagus. \$2.

Everything parcel post prepaid. Fresh plants, full count and live arrival guaranteed. Complete price list with planting instructions free.

IDEAL FRUIT FARM
 Dept. AF.
 Stillwell, Okla.

NAUJOS BRAŠKIŲ RŪŠYS

Naujausios rūšys yra: New Cyclone, New Trumphater, New Ogallala, New Earlymore.

Specialios kainos
 Išmėginimui 25 patikrinti diegai už \$1.00.

Puikiai žydinčios
 Gladiolės (gėlės) 50 už \$1.00.
 25 Mammoth Red Rhubarb šaknys arba 40 Asparagų \$1.00.
 Apmokėtas persiuntimas.
 Priedo veltui spalvotas katalogas.

RIDER NURSERIES
 Dept. A. F.
 Farmington, Iowa.

PRINTING

AT LOWEST PRICES

— Raised Letter —

• Wedding Invitations

• Business Cards

Our Specialty

51st ST. PRINTING

1510 W. 51st

YArds 7-3710

Book, Job, Commercial
 and Social Printing

R. K. STANLEY
 Refrigeration, Heating and
 air conditioning
 owned & operated by Stan Kochanski
 South & South west
 Guaranteed parts & labor on
 all makes & models
 Prompt courteous 24 hr. service
 5911 W. 63rd St. LU 1-1111

BAPTIST GENERAL CONVENTION OF ARIZONA, INC.

316 W. Mc Dowell Rd.
 Phoenix 3, Arizona

Parduoda 1-mo morgičiaus
 bonds su Realty
 garantija

6%

PAJAMŲ NUOSIMČIŲ

Bonds yra nominuoti po
 \$250, \$500 ir \$1,000.

Rašykite arba skambinkite

BAPTIST LOAN FUND

Dept. A. F.

316 W. McDowell Rd.

Phoenix, Arizona

Phone AL 8-8492.

SOUKAL FLORAL CO.

FLOWERS FOR ALL OCCASIONS
 Weddings - Funeral designs
 — Corsages.
 Catering to church & social groups.
 6118 S. Archer Ave.
 If no answer call RE 5-1000.

Remember you get a
 better tuxedo from
**HOLLYWOOD FORMAL
 WEAR**
 2842 W. 63rd St.
 WA 5-1251

FOR THE WOMAN WHO CARES FOR THE VERY BEST

- Contour hair shaping
- Custom hair styling
- Permanent waving & Hair coloring

POWDER BOX BEAUTY SALON
 2505 W. 63rd St. — PR 6-0767
 Open Tue. 12—9, Thu., Fri. 9 A. M.
 to 9 P. M., Sat. and Wend.
 9 A. M. to 5 P. M.

JOSEPH McPHEE FUNERAL HOME

Joseph & James McPhee,
 Directors
 Air Conditioned Chapels
 Ample Parking Area.

7133 SO. WESTERN AVE.
 PR 6-0776.

ACME GRILL INC.

Complete selection of foods from a
 snack to a meal for every member
 of the family.

Open daily 6 A. M. to 2 A. M.
 Sun. 6 A. M. to Midnight.
4756 W. 63rd STREET
 PO 7-3099.

500 RINKTINIŲ SALDZIŲ SVOGUNŲ DAIGŲ

\$2 užsakant.
 Svieži iš Texas Plant Co.
 Dept. A. F.
 Farmersville, Texas.
 "Home of the sweet onion".

D. & W. CARPENTER CONTRACTORS

Carpentry & remodeling Experts
 Residential — Commercial
 all work guaranteed — free estimates
 Licensed — Bonded — Insured
 3453 W. 64th GR 6-5161.
 if no answer call LU 5-4296.

ARCHER TILE

Complete Home Service —
 Tile Floors and Walls.
 Plastic — Rubber — Ceramic
 (the new grease proof)
 Asphalt Tile
 Free Estimate — Expert Installation
 Easy Terms
4239 ARCHER AVENUE
 (near Whipple)
 BI 7-1177

MORRISSEY ROOFING CO., INC.

Roofing of all Kinds
 New installation or repairs, also
 garage roofs repaired.
 Quality Work, Insured.
 Call us Today for estimates.
 Reasonable prices.
 BO 8-7200.

GAUSITE 6%

CHURCH LOAN ASSOCIATION of SOUTHERN BAPTIST BONDS

(An Agency of Kansas Convention
 of Southern Baptist)

Garantija yra nuosavybės pirmieji
 morgičiai, pasirašyti bažnyčios narių
 ir patvirtinti Kansas Convention.
 Pilna vertė kas 6 mėn., pradėdant
 1966 metais iki 1971.

Nominuojami po:
 \$250 — \$500 — \$1,000.
 Išmoka: 4th National Bank of Kan-
 sas, Wichita, Kansas.

Dėl smulkesnių informacijų
 rašykite:

Rev. H. H. WHATLEL
 Box 729 — Dept. AF
 WICHITA, KANSAS

TENNESSEE'S GERIAUSI Braškių daigai su garantija Kaina tūkstančiui F.O.B.

Blakemore	\$6.00	Shipper	8.00
Dunlap	6.00	Empire	10.00
Dixieland	8.00	Sparkle	10.00
Premier	8.00	Pocahontas	12.00
Robinson	8.00	Gem Ever-	
Tennessee		bearing	12.00
Beauty	8.00	Superfec-	
Tennessee		tion Ev.	12.00

100 daigų \$2.50 su persiuntimu
 Visi daigai auginami išgrynintoje
 žemėje.

SMITH BERRY GARDENS
 Dept. A. F. Ooltewah, Tennessee
 Telef. (Chattanooga) Fillmore 4-6758

AIRPORT TOY & HOBBY CENTER
 Gifts for any occasion for children
 of all ages.
**GAMES — PUZZLES — STAMPS
 & COINS**
TOYS & HOBBIES
 Open daily & sat. 9—6.
 Mon. & Fri. 9—9.
 5636 W. 63rd St. PO 7-5685

DEMESIO VISIEMS

Esamais JIB vaistais, F-la — 1-25849

100% išgydoma pleiskanos, plaukų
 slinkimas, niežėjimas, šašai ir
 atgaunama jaunystės plaukų spalva.

Patyrę vaistų gerumą, patarkite
 giminėms, kaimynams ir
 pažįstamiems.
 Jei neišgydytu, pinigai gražinami.
 Reikalaujamus vaistus siunčiame COD.

Vaistai gaunami Drug'store
 2458 W. 69th St.
 Chicago 29, Illinois.

Duoną ir įvairias skoningas bulkutes kepa

BRUNO'S KEPYKLA
 3339-41 S. Lituanica Ave.
 Pristatome į visas krautuves ir resto-
 ranus, taip pat išsiunčiame į visus
 artimuosius miestus.
 Tel. CLiffside 4-6376

BEACON RESTAURANT

From a meal to a snack for every
 member of the family. Specializing
 BAR-B-Q ribs & chicken. Fish din-
 ners on Fri. Special Sunday Din-
 ners. Open daily till 1:30 A. M.
 Fri. & Sat. all night.
 3207 W. 63rd St. — HE 4-5990.

PERKRAUSTYMAI
MOVING
 Leidimai — Pina aprauda
 ŽEMA KAINA
 R. SERENAS
 2047 W. 67th Pl. WAlbrook 5-8063

GRADINSKAS
FM RADIJU
 NET KELIOS DEŠIMTYS
 Stereo patefonai, TV, Vėsintuvai
 J. G. Television Co., 2512 W. 47 St.
 FRontier 6-1998
 Pardavimas — Taisymas,
 Sekmad. uždaryta.

IŠ TOLI IR IŠ ARTI PIGIAI
PERKRAUSTAU
 (MOVING)
BALDUS IR ĮVAIRIUS DAIKTUS
 Perkraustymas saugus, greitas ir
 tvarkingas. Viskas aprauda.
ANTANAS VILIMAS
 3415 So. Lituanica Ave.
 CHICAGO, ILLINOIS
 Tel.: FRontier 6-1882

COSMOS
TRAVEL BUREAU
 skelbia
1961 EKSKURSIJAS Į LIETUVĄ
 Apžiūrėk miestus —
 Aplankyk gimines.
 Specialinės grupinės ekskursi-
 jos ruošiamos lėktuvais arba
 laivais.

Dvi specialios kelionės
 su M. S. BATORY
 I Leningrada
 Balandžio 13 ir Liepos
 11 — 1961

Vietų skaičius ribotas
 Reikia rezervuoti iš anksto
 Mes taip pat padedam atkelti
 jūsų giminėms iš USSR
 Smulkesnių ir pilnesnių infor-
 macijų rašykite arba
 skambinkite

COSMOS TRAVEL
BUREAU, INC.
 45 W. 45 St.,
 New York 36, N. Y.
 Tel.: Circle 5-7711

9 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
 — SATURDAY, MARCH 25, 1961

F. KUSAL

Sukilimas Mogilave prieš 300 m.

Gudijos tautinės respublikos br. gen. Franciskus Kusašis ši straipsnį paskelbė Munchene leidžiamam "Bakauščyna" gūdų savaitraštyje 1961 m. vasario 5 d. Be to, jis yra parašęs daug vertingų straipsnių apie D. L. kunigaikštystės praeitį. Čia spausdinamas straipsnis yra kiek sutrumpintas. Vertėjas.

Šiomet sukanka 300 m. nuo sukilimo 1661 m. vasario 1 d. Mogilavo mieste. Jis įvyko ilgametinio karo metu, — to karo, kurį vedė D. Lietuvos kunigaikštystė prieš Maskvos carystę 1654-1667 metais.

Caras Aleksiejus dar prieš pradėdamas karą liepė plintinti per savo agentus Lietuvoje (Lietuvos vardu straipsnyje vadinama visa Didžioji Lietuvos kunigaikštystė) atsišaukimus į gūdų tautybės gyventojus. Caras skelbė, kad Maskvos kariuomenė žygiuos į Lietuvą tikslu išvaduoti pravoslavų tikėjimo gyventojus nuo katalikų persekiojimų ir kad visi Lietuvos gyventojai Maskvos carystėje gaus tokias pat laisves, kokias jie turėjo Lietuvoje. Gūdų tarpe atsirado žmonių, kurie patikėjo Maskvos propaganda, jų tarpe buvo ir Mogilavo pravoslavus bajoras Konstantinas Paklonskis.

1654 m. birželio mėn. paties caro Aleksiejaus vadovaujama Maskvos armija peržengė D. L. k-tės sieną. Ukrainos hetmonas Bagdonas Chmelnicis atsiuntė carui 20,000 savo kazokų, kuriuos atvedė atamanas Zolotarenka. Lietuvos didysis hetmonas Jonušas Radvila mėgino sulaukyti maskviečių puolimą, tačiau dėl nelygių jėgų turėjo trauktis į vakarus. Neatrūkus caras apsupo Smalensko tvirtovę. Čia ir atvyko pas carą jau minėtas bajoras Paklonskis, siūlydamas savo patarnavimą. Caras pakėlė perbėgėlių pulkininku ir pavedė jam sudaryti pulką iš Mogilavo vaivadijos gyventojų. Pulkas turėjo padėti Maskvos armijai užkariauti Lietuvos žemes. Neatrūkus Paklonskis surinko savanorių pravoslavų bajoraičių ir sudarė iš jų pulką.

Mogilavo gyventojai rengėsi ginti savo miestą. Ir štai Paklonskis, kurį mieste gerai pažinojo, pradėjo per savo žmones įtikinėti gyventojus, kad jie nesirūpintų miesto apsauga, nes Mogilavą užims ne maskviečiai, o jisai su savo pulku. Prikalbinėjo nesiginti ir Oršos vienuolyno igumenas (viršininkas) Turcevičius. Rugsėjo 1 d. Paklonskio pulkas be pasipriešinimo užėmė miestą, bet jo pėdomis į miestą atskubėjo ir maskviečiai. Lapkričio 22 d. po atkaklaus priešinimosi pasidavė Vitebskas. Tuo ir pasibaigė 1654 m. karo veiksmai. Okupantai elgėsi su gyventojais labai žiauriai ir nefrukus net didžiausieji Maskvos šalininkai pasidarė jos ar-

šiausiais priešais.

1655 m. pradžioje Lietuvos didysis hetmonas Jonušas Radvila pradėjo spausti maskviečių armiją į rytus. Vasario 5 d. jis pasirodė su savo pulkais ties Mogilavu. Prasidėjo kautynės, o Paklonskis su visais savo kariais perėjo pas Radvilą. Prieš tai parašė laišką Maskvos carui, kuriame pareiškė, kad jis negali daugiau kentėti maskviečių barbariškumo ir kad jis buvo Maskvos prigautas.

Paklonskio žygis privertė Maskvos armijos vadovybę sustiprinti įgulas visuose Mogilavo vaivadijos miestuose, o ypač pačiame Mogilave. Maskviečių armija žygiavo į vakarus. Rugsėjo 8 d. buvo paimtas Vilniaus miestas ir caras prie savo vartojamų titulų pridėjo dar vieną: "didysis Lietuvos kunigaikštis..." Toliau buvo užimti Gardinas, Lietuvos Brasta ir kiti miestai. 1656 m. rudenį prasidėjo derybos dėl taikos. Karo veiksmai sustojo, bet žymi D. L. kunigaikštystės dalis vargo Maskvos okupacijoje.

Tiktai 1658 m. karas atsinaujino dar didesniu smarkumu. Maskviečiai po kelių praloštų kautynių pradėjo trauktis atgal, o jų užnugaryje, gudiškuose miestuose, prasidėjo sukilimai. Apie vieną jų užsiliko liudytojo — Mogilavo igumeno Oresto užrašai, kurie buvo XIX šimtmečiuose paskelbti mokslo veikaluose (Archeografičeskij sbornik dokumentov, otnosiaščichsia k istorii Severo-Zapadnoj Rusi).

Štai ką jis rašo:

"Mogilavo miestas buvo Rusijos valstybės valdžioje nuo 1654 m. Kad galėtų išlaikyti jį savo valdžioje ir apginti nuo lenkų užpuolimų, mieste per 7 metus buvo laikoma maskviečių įgula (Senų laikų dokumentuose dažnai D. L. kunigaikštystės kariai vadinami lenkais. Tai yra suprantama, nes Lietuva buvo sujungta unija su Lenkija, o abiejų valstybių kariuomenės dažnai veikė bendrai). Kariai buvo apgyvendinti miestiečių namuose, skriaudė gyventojus. Mogilavo miestelėnai skundė Maskvos karius jų vaivados Gorčakovui ir Poliektovui, kurie gyveno mieste, bet skundai nebuvo išklaustyti. Pagaliau žmonių kantrybų trūko ir jie sutarė sunaikinti Maskvos armijos įgulą savo mieste. Šamokslą turėjo įvykdyti 1661 m. vasario 1 d. Naktį prieš sukilimą miestiečiai išėmė titnagus iš kareivių šautuvų. Tai padarė kiekviename bute. Vasario 1 d. iš ryto miesto tarybos nariai ir garbingesnieji miestiečiai suėjo į rotušę. Jie turėjo paslėptus po drabužiais kardus ir laukė tikrai ženklo pradėti sukilimą.

"Maskvos kareiviai, kurie nepajuto miestiečių šamokslu, pasirodė turgavietėje. Vaikščiodami grupėmis maskviečiai

pradėjo savo papročiu grobti iš pardavėjų pyragus, nesumokant pinigų už paimtą. Miestiečiai pakėlė didelį triukšmą, o miesto burmistras Levanovičius sugriebęs miesto budelio kalaviją išbėgo iš rotušės, persižegnojo ir sušuko: "Para! Para! (laikas, laikas)... Staigiai sugaudė varpai rotušės bokšte ir brolijos varpiinėje. Burmistras su draugais pradėjo kapoti maskviečius. O miestiečiai, išgirdę varpus, pradėjo žudyti kareivius kirviais, kūjais ir kuo tik pakliūvo po ranka. Žudė be jokio pasigailėjimo. Baisus riksmas ir kraujo praliejimas prasidėjo visame mieste. Bet nors miestiečiai užpuolė neginkluotus kareivius staigiai ir nelaukta, bet kareiviai greit atsigavo ir pradėjo spausti turgavietėje miestiečius. Staigiai vienas miestietis pamatė pavojų ir nubėgo į kalėjimą. Ten buvo laikoma nemaža belaisvių lenkų. Išbėgę iš kalėjimo belaisviai atkakliai mušėsi su maskviečiais ir daug padėjo miestiečiams. Per kelias valandas visi Maskvos kariai buvo užmušti, susirėmimų metu buvo sužeista daug mogilaviečių, keli nukauti.

Sunaikinę kareivius miestiečiai suėmė Maskvos vaivadas ir valdininkus ir pasodino į kalėjimą. Palaidojus užmuštus miestiečius ir Maskvos kareivius magistrato valdininkai: vaitas Petras Kazanavičius, burmistras Levanovičius, Vasilis Leaškevičius, ratmanai (miesto tarybos nariai) šiškevičius, Filkevičius ir rotušės raštininkas Antanas Klikunovas išvyko į Varšuvą. Jie nuvežė supančiotus Maskvos vaivadas Gorčakovą ir Poliektovą, šaulių vadą Čekina ir kitus karininkus (Streleckij go-

lova — šaulių vadas). Pristatė areštuotus laimingai. Daugiau pasižymėję sukilime miestiečiai tapo bajorais, o burmistras prie savo pavardės pridėjo dar šūkį "Para" ir pasidarė Petras Para-Levanovičius. Mogilavo miescionys buvo atleisti nuo įvairių mokesčių, nuo pareigų pristatyti vežimus, laikyti butuose kareivius ir pan. Mogilavo miesto teisės ir privilegijos buvo sulygintos su Vilniaus sostinės teisėmis ir privilegijomis."

Kaip matome, sukilimas buvo sumaniai parengtas. Nežiū-

(Tęsinys 11-me psl.)

IŠ KALIFORNIEČIŲ...

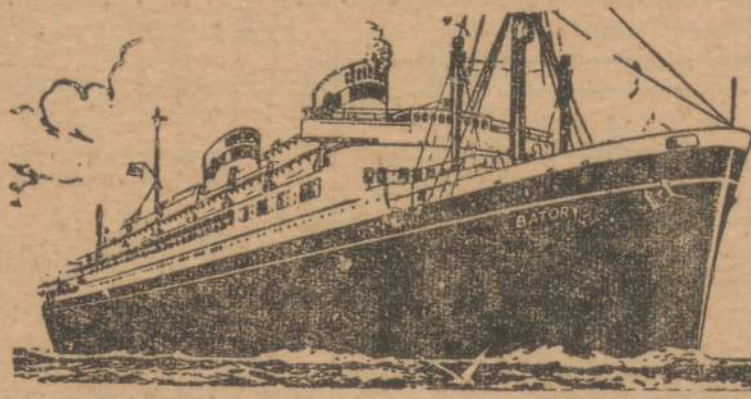
(Atkelta iš 7-to psl.)

anekdotinei gerai merginai. Ji turėjo butą nusisamdžiusi, turėjo ir baldus nusipirkusi. Ne-trūko ir noro ištekėti — šeimyniškai gyventi. Trūko tik vieno menkniekio — vyro.

Losangeliečiai turi parapijos salę, turi bendruomeninius namus su apartamentais, svetainiuke ir salyte. Turi gabių kultūrininkų, norinčių ir galinčių su kitais mintimis pasidalinti. Trūksta tik vieno menkniekio — salės, patalpų, kur kultūriniai pobūviai, parengimai ir koncertai įsitęktų.

Pirmoji K. klubo susirinkimo dalis vyko bendruomeninių namų salėje. Publika tilpo, bet kai tie 70 žmonių buvo pakviesti pereiti į svetainę (prie geresnio pianino), kur tik apie 50 žmonių telpa, tai daug kam teko stovinėti virtuvėje, iš jos sektį meno programą. Kad ir labai kultūringi žmonės, bet virtuvėje nebuvo susikaupimo nuotaikos. Pašnibždos ir pusbalsės šnekotos trūkdė ir svetainėn patekusiems ir menininkams programoj.

J. Klauseikis

APLANKYKITE SAVO TĖVYNĘ!

Vykite patogiai ir komfortiškai žinomu

M.S. BATORY

Gdynia America Line laivu, iš Kanados uostų į Southamptono, Kopenhagos ir Gdynios Baltijos pakraštį (Lenkijoje), ir iš ten traukiniu arba automobiliu į visas Rytų Europos dalis.

Batory — tai modernus, be dėmelės švarus laivas, su nepaprastai gražiai išpuoštais svečių kambariais ir patogiomis erdviomis kabinomis. Jūs pasidžiaugsite situ draugiškumu, tradiciniai puikiais valgiais ir mandagiu patarnavimu, siekiančiu patenkinti keleivius ir jiems padėti.

DAR YRA LAISVŲ VIETŲ

pavasarinėms kelionėms iš Montreal Gegužės 17 d. ir Birželio 13 d.

Kitoms kelionėms: Liep. 11, Rugs. 10, Rugs. 8, Spalio 6 ir Lapkr. 7.

275 svarų bagažas asmeniui NEMOKAMAI.

Dėl rezervavimo ir informacijų pasitarkite su savo vietiniu kelionių agentu arba

GDYNIA AMERICA LINE

220 BAY STREET

TORONTO, CANADA

Dr. V. Tercijonas

Vaikų gydymas ir globa Vilniuje ir jo srityje

Šitas straipsnis apžvelgia Vilniaus miesto ir jo srities vaikų gydymą ir globą tuo metu, kai Sovietų Rusija perdavė Vilnių ir jo sritį nepriklausomai Lietuvai rudenį 1939 m. iki pirmos okupacijos birželio mėn. 1940 m. Straipsnis sudaro dalį pranešimo, daryto Lietuvos Vaikų Gydytojų Draugijos metiniame pasėdyje Kaune 1940 m. kovo mėn. ir atspausdinto žurnale "Medicina" nr. 11, 1940 m. antrašte "Lenkų pediatrijos apžvalga ir Vilniaus vaikų gydymas". 1939 m. rudenį dėl karo Vilniaus Stepono Batoro universiteto medicinos fakultetas nustojo veikti ir jo klinika buvo perduota Lietuvos Raud. Kryžiaus Draugijai ir po to buvo atidarytos kaip tos Draugijos ligoninė.

Aprašomu laiku šio straipsnio autorius buvo vedėjas tos ligoninės vaikų skyriaus (buv. vaikų klinika). Dėl aiškumo reikia paminėti, kad Vilniaus universitetas veikė nepilnai pirmos bolševikų okupacijos metu ir prie vokiečių karo metu ir tik po antros bolševikų okupacijos karui pasibaigus pilnai atnaujino savo darbą. Už tai maskviniai okupantai uždarė Kauno universitetą, palikdami tik medicinos institutą ir politechnikos institutą.

Vilniaus miesto vaikų gydymas, palyginti su Kaunu, nėra apkeistas. Be universiteto vaikų klinika su 60 lovų, yra vaikų skyrius šv. Jokūbo ligoninėje su 65 lovomis, iš jų 35 lovos vaikų chirurginiams susirgimams ir 30 lovų vaikų vidaus ligoms gydyti. Žydų ligoninėje yra vaikų skyrius su 20 lovų ir apkrečiamųjų ligų ligoninėje žvėryne su 120 lovų guldomi vaikai, sergą limpamomis ligomis. Universiteto vaikų klinika, nustojus veikti Stepono Batoro univ-to medicinos fakultetui, nuo 1939.XII. 16 d. sudaro L. Raud. Kryžiaus ligoninės Vaikų skyrių. Ji turėjo 60 lovų, tame skaičiuje 24 lovos buvo skirtos kūdikams; užimtų lovų kasdien vidutiniškai būdavo 48 (vasaros atostogų metu du mėnesiu klinika uždarydavo). Ar dabartiniu metu pavyks pasiekti tokio ligonių skaičius, kuris buvo taikos metu, tenka abejoti. Kai 1939 m. rudenį prie Sovietų valdžios klinika buvo atidaryta, ligonių ji turėjo maža — apie 8, nes jai stigo maisto, be to, prie Vilniaus liko tik apie 1/6 dalis buv. Vilniaus vaivadijos, o kita dalis atiteko Sovietų Rusijai; taikos metu į Vilniaus vaikų kliniką ligoniai buvo siunčiami iš Naugardėlio vaivadijos, iš Suvalkų, Gardino, net Balstogės. Dabar šitų sričių ligoniai į Vilnių nebe-
patenka.

Dėl valiutos (lenkų zloto) nuvertinimo ir gyventojų nusikurdymo sunku tikėtis, kad ka-

ro metu vaikų skyrius būtų užpildytas ligoniais. Kad stacionarinis gydymas pasidarytų prieinamesnis, paskirtas mokeskis už vaikų gydymą iki 10 metų amžiaus 4 lt. dienai, vyresniems 6 lt., nors palikti atskiri primokėjimai už kai kuriuos vaistus (serumus, patentinius vaistus). Už ambulatorinį priėmimą paskirta 2 lt., kas palyginti su Kauno valstybine vaikų ligonine, kur yra nemokamas apžiūrėjimas, irgi sunkiau prieinama.

Prieš paskutinį Europos karą Vilniaus kraštas buvo užėmęs vieną iš pirmųjų vietų Lenkijoje aprūpinimu gydytojais atžvilgiu (1 gydytojas teko 2.300 gyventojų), konkuruodamas tuo atžvilgiu su Krokuvos ir Lvovo vaivadijomis (1:2000, 1:2100); o visai Lenkijai tas santykis buvo 1:2800. Bet Vilniaus vaivadijoje gydytojų pasiskirstymas buvo nelygus, nes Vilniuje su 200.000 gyv. buvo apie 400 gydytojų arba 1 gydytojas teko 500 gyventojų, o apskrityse su daugiausiai kaip 1 milionu gyventojų buvo tik apie 117 gydytojų (1931 metų žiniomis), t. y. tik apie 1/3 dalis visų gydytojų, o 1-am gydytojui teko 9.210 gyv.

Dabartiniu laiku (1940 m. pradžioje) Vilniaus mieste ir jo srityje įregistruota 464 gydytojai, neskaitant apie 100 gydytojų, kurie neturi stažo, pilietybės, arba karo atbėgėliai. Vilniuje dabar gyvena apie 90% gydytojų, ir tik 10% — apskrityse.

Tautybėmis imant, lietuvių — 22(5%), (neskaitant atvykusių iš N. Lietuvos), lenkų — 261 (57% (rusų — 20, gudų — 10, žydų — 135 ir kitų tautybių — 6.

Specialybėmis: praktikos gydytojų — 125, vidaus ligų — 120, pediatrų — 40, chirurgų — 41, ginekologų — 34, odos ir veneros — 23, okulistų — 20, otorinologų — 14, nervų ir psichinių ligų — 17, rentgenologų — 14, bakteriologų — 6.

Kaip profilaktinės medicinos organizacijos pavyzdys, nuo 1929 m. Vilniaus krašte pradėti steigti sveikatos punktai (osrodki zdrowia) pagal Sveikatos Departamento išdirbtą visai Lenkijai planą; sveikatos punktams pavesta rūpintis visuomenės sveikata šiose srityse: kova su socialinėmis ligomis, ūmiomis limpamomis ligomis, sanitarinė priežiūra ir mokyklų medicina; darbas čia sucentrinatas. Šitokie sveikatos punktai buvo įsteigti Vilniuje ir visose apskrityse; jie turėjo šias ambulatorijas arba patarimo punktus: prieš-tuberkuliozinę ambulatoriją, akių ligų prieš-trachominę ambulatoriją, veneros ligų, motinų ir vaikų sveikatos centrus, be to, ten pat yra laboratorija ir sanitarinis biuras.

(Tęsins 12 pusl.)

SUKILIMAS...

(Tęsins iš 10-to pusl.)

rint didelio skaičiaus žmonių, įtrauktų į sąmokslą, neatsirado išdavikų ir paslaptis buvo išlaikyta. Stebėtis reikia ir iš miestiečių drausmingumo. Tiltai iš šautuvų buvo išimti visur numatytą valandą, nakty prieš sukilimą. Kas liečia belaisvius, kurie tiek daug padėjo miescionams, išbėgę iš kėlimo ir įsitraukę į kautynes, tai jie nebuvo lenkai, bet greičiausia buvo katalikų tikybos gūdai, kuriuos maskviečiai laikė nepatikimais ir įkalino.

Mogiliavo sukilimas gali būti pavyzdžiu, kaip reikia kovoti su dabartiniais Gudijos užgrobdėjais. Tas pavyzdys yra primintinas ir šiandien. Sukilimo sukaktis turėtų būti atžymėta gudų išeivių susibūrimuose.

Sulietuvino Al. Smal

Redakcijos prierašas. Šiandien, kovo 25 d. laisvojo pasau-

lio išeiviai gūdai mini savo krašto 43 Nepriklausomybės paskelbimo sukaktį. Chicagoje, Clevelande, New Yorke ir daugelyje kitų gudų išeivių kolonijose vyksta minėjimai. Norime palinkėti savo kaimynams ištvėrmės ir sėkmės kovose už savo krašto laisvę ir nepriklausomybę.

Gaukite 6% pajamų
FOREST HILLS CHRISTIAN CHURCH
\$40,000 išleista.
UNITED CHURCH BONDS, INC.
Po: \$100 — \$250 — \$500 — \$1000.
Rašykite:
2519 W. South Ave. — Dept. A. F.
Tampa, Florida.

CERTIFIED STRAWBERRY PLANTS
Grown on virgin soil from best virus free and nematode free planting stock. Delivered all charges prepaid-Blakemore, Dunlap, Robinson, Empire and Premier \$8.00 per 1,000. Armore, Catskill, Tenn. Beauty, Sparkle, Dixieland and Pocahontas \$10.00. Gem and Superfection everbearing \$14.00.

100 plants of any variety \$2.00.
Prompt shipment and safe delivery guaranteed.

SINCLAIR NURSERIES
Dept. A. F., Tenn.

NELAUKITE - RYTOJ GALI BŪTI PERVELU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilus, ar šlaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Neįsima! Ištikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc.

222 WEST ADAMS STREET
Telefonas: Central 6-5208

KAMBARYS 1043

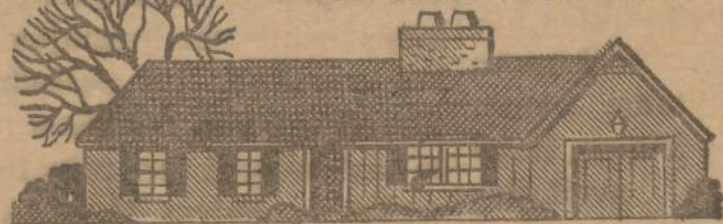
Generallai Agentai šių Kompanijų

COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULIACIJOS PROBLEMAS.

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams medžiagų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

Donald Petkus

Anthony Petkus

A. PETKUS & SŪNUS

NAUJA KOPLYČIA

MARQUETTE FUNERAL HOME

2533 West 71st Street

(Maplewood gatvės kampas)

GRovehill 6-2345

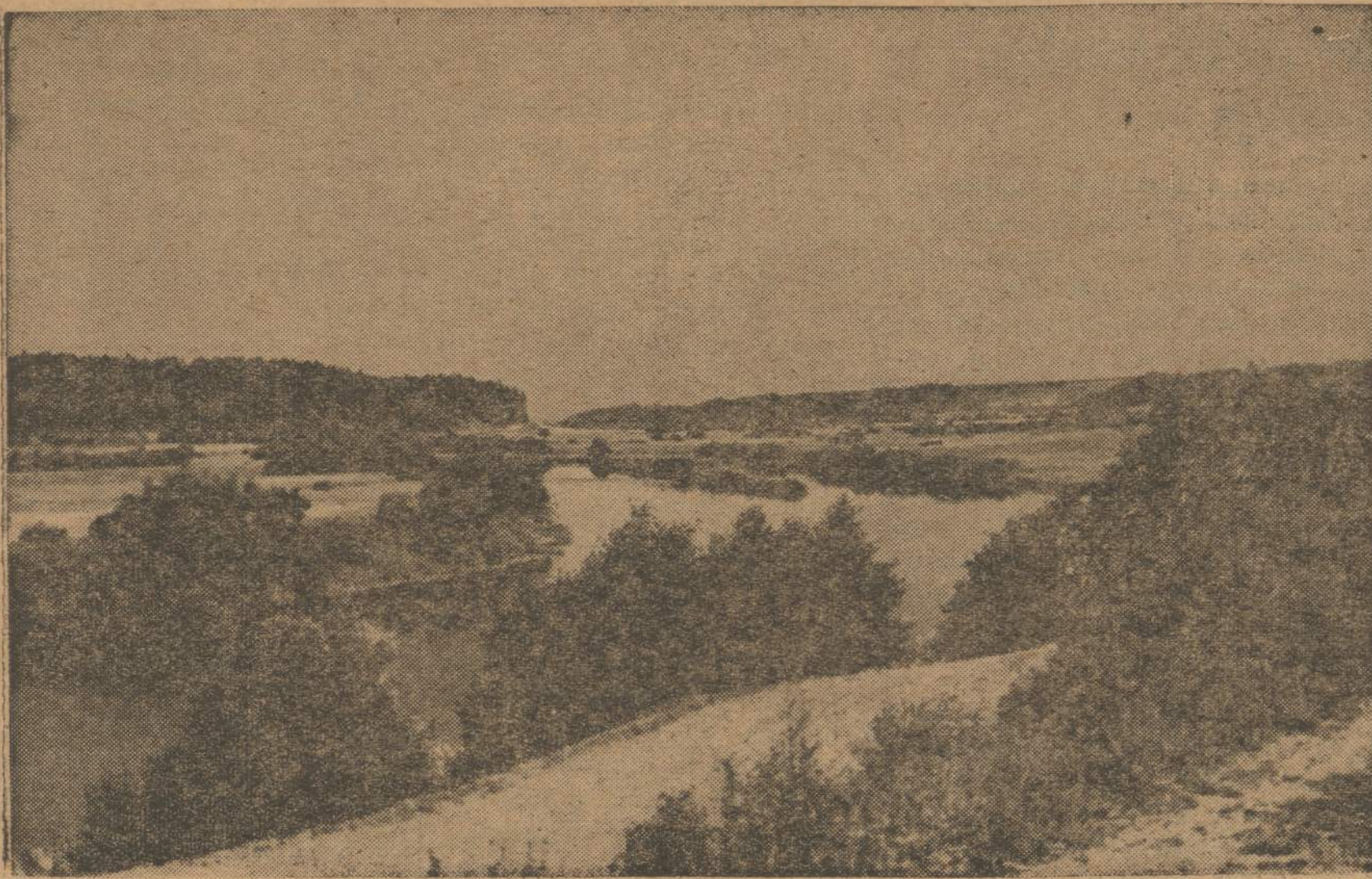
TOWnhall 3-2108

Pilnas laidotuvių aptarnavimas, įskaitant karstą ir pasinaudojimą mūsų gražiom koplyčiom, yra nuo \$375.00; \$470.00; \$595.00; \$650.00; \$695.00; \$750.00; \$875.00; \$895.00; \$945.00; \$975.00; \$900.00 ir daugiau. Karstą galima pasirinkti koplyčioje.

GRAŽIOS INDIVIDUALINĖS KOPLYČIOS

Mašinoms pastatyti aikštė.

Lietuviams teikiame šios rūšies aptarnavimus 30 metų.

Už Raseinių, ant Dubysos teka saulė teka,
Geltonplaukės, puiklos visos, šneka, ten oi šneka...

VAIKŲ GYDYMAS

(Tęsiny iš 11 pusl.)

Vilniaus mieste buvo 2 pavyzdiniai įtaisyti sveikatos punktai: Vienas sveikatos punktas Didžiojoje g. 46 nr., kuriam įrengti lėšos buvo skirtos iš Rockefeller'io fondo: čia, be aukščiau sumintų ambulatorijų, sveikatos centras, ambulatorija sifilitikams vaikams (sergantiems įgimtu sifiliu) ir motinoms gydyti, diennė sanatorija mokyklinio amžiaus vaikams, eugenikos ir priešalkoholinis kabinetas, rentgeno kabinetas, dantų gydymo kabinetas mokyklų vaikams, didelis švitinimų kabinetas, kuriame buvo aštuonios dvigubos kvarco lempos, pieno virtuvė — viena visam miestui.

Antras panašus turtingai įrengtas sveikatos punktas buvo Kijevo g-vėje, atskirame specialiai pastatytame name, kur, be sumintų įstaigų, buvo dar pirtis. Vieno sveikatos punkto veikimo plotas apėmė maždaug ketvirtadalį Vilniaus m. su 50.000 gyventojų.

Trečias panašus sveikatos punktas buvo numatytas įsteigti Šnipiškėje.

Vilniaus miesto sveikatos punktuose priiminėjo ligonius gydytojai specialistai. Todėl pagalba čionai buvo kvalifikuota, ko negalima pasakyti apie provincijos sveikatos punktus, kur vienam gydytojui buvo pavestas visas darbas. Kiekvienas gydytojas, apsigyvenęs kaime, pasak d-ro H. Rudzinski'o, turįs būti visuomenės veikėju, kurio pirmas uždavinys esąs kelti žmonių sveikatą; be mediciniškos praktikos, kaimo gydytojas turįs būti gerai susipažinęs su visuomenine ir profilaktine medicina ir turįs būti apie tai pakankamai painformuotas, ko iš tikrųjų iki šioliai nebuvo. Jis turįs dalyvauti sveikatos punktuose, kovodamas su džiova, su su trachoma, veneros ligonis, alkoholizmu ir dalyvauti sporto bei fizinio auklėjimo sanitarinėje priežiūroje.

Atgavus Lietuvai Vilnių, teko rūpintis Vilniaus miesto ir srities priaugančios kartos sveikata.

Pačiame Vilniuje įsteigti 4 vaikų sveikatos centrai, kur ne tik globojama vaikų sveikata, bet iki 3 metų vaikai gauna maistą. Vilniaus mieste veikė 4 sveikatos centrai, įsteigti L. motinoms ir vaikams globoti organizacijų sąjungos; paskutiniu laiku prisidėjo dar penktas sveikatos punktas.

Normaliomis gyvenimo sąlygomis maistas vaikų sveikatos centruose neduodamas; tik atsižvelgiant į buvusią sunkią gyventojų materialinę padėtį, buvo numatyta iki 1940 m. pavasario maistas nemokamai duoti vaikams iki 3 metų amžiaus. Yra pagrindo laukti, kad sveikatos centruose nustojus vaikus maitinti, jų pasisekimas sumažės. Be to, Vilniaus miesto savivaldybė turi minėtus du sveikatos centrus, iš kurių viename vaikai maitinami, o antrame dar gauną pirtį. Provincijoje, Vilniaus ir švenčionėlių apskrityse, palikta tvarka, buvusi prie lenkų valdžios, t. y. veikia sveikatos punktai, kuriuose pageidaujami lietuviai gydytojai su stažu iš visuomeninės ir profilaktinės medicinos, tik Vilniaus m. ir apskrities gydytojo dr. Jusonio žodžiais, nepaisant skelbimų, kandidatų toms vietoms iš lietuvių gydytojų tarpo neatsiradę.

• Kūdikių Gelbėjimo Dr-ja įsteigė skyrių ir atidarė prieglaudą Antakalnyje, kurioje dabartiniu laiku vaikų skaičius siekia apie 45. Be to, yra dar viena didelė kūdikių ir vaikų prieglauda Subačiaus g-vėje, kurioje yra daugiau kaip 200 auklėtinių. Ji išlaikoma lenkių vienuolių, iš tos prieglaudos lenkų valdžia savo laiku išmetė lietuvių prieglaudą ir pavedė ją lenkėms vienuolėms.

Paskutiniu laiku vyresnio amžiaus vaikai (daugiau kaip 10 metų) iš Vilniaus prieglau-

dų, taupumo sumetimais, pradėta atidavinėti į ūkininkų šeimas už nedidelį mėnesinį atlyginimą — tat patronato pritaikymas.

UŽKVIETIMAS

— Kai aš Kinijoje buvau, — pakoja vienas pasaulio keliautojas viename pranešime, ten mačiau, kaip žmonės sliokus vietoje skanėstų valgo. Aš pats pabandžiau ir galiu sakyti, man labai patiko.

— Tai prašom pas mus. Rytoj vyras ars bandodaržį! — pakvietė viena klausytoja.

CHIRURGAS NE BUDELIS

Pas žinomą chirurgą ateina pacientė poniutė, pasisako turinti veide grožio trūkumą, kuri prašo pašalinti operacijos būdu. Apžiūrėjęs, chirurgas atsiskako. — Kodėl? ji nori žinoti. — Aš gi ne budelis, o čia reikia visą galvą nuplauti, paaikšino chirurgas.

VACLOVO BIRŽIŠKOS KNYGOS

"Naujienose" galima gauti šias prof. Vaclovo Biržiškos lituanistines knygas:

1. Senųjų lietuviškų knygų istorija, I dalis, 208 pusl.	\$2.00
kietais viršeliais	\$3.00
2. Senųjų lietuviškų knygų istorija, II dalis, 226 pusl.	\$2.00
kietais viršeliais	\$3.00
3. Aleksandrynas, senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 m., biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos, I tomas, 431 pusl., kieti viršeliai	\$7.50
4. Praeities pabiro, rinkinys straipsnių iš Lietuvos praeities, 352 pusl., kieti viršeliai	\$6.50

Čia suminėtas knygas pasiūsiu paštu, jei nurodytas pinigų sumas čekiu ar Money Orderiu pasiūsite tokiu adresu:

"NAUJIENOS", 1739 So. HALSTED STREET
CHICAGO 8, ILLINOIS, USA.

NAUMĖ LIŪNAITĖ

MIELI LIETUVIAI!

Mes, trys Lietuvos dukros — aš, Naumė ir mano draugės Augė ir Skardė — senai ir ilgai gyvenę, bet nepasėję, buvę išvietintos, ilgai ir plačiai klajoję, pastangomis Nado Rastenio, pasiekėme lietuviškąją Čikagą ir viešime "Naujienose".

Mes norime atvykti į jūsų namučius ir papasakoti jums savo šiuurpingus pergyvenimus senovės tremtyje. Iš mūsų sužinosite apie tais laikais esantį Bangpūčio dvarą Baltijos dugne, malonią Ravinę, geruosius Ardėnus, mūsų gimtinę — Zvyrynę, tų laikų Lietuvą ir didingas "Trijų Rožių šventės" apeigas.

Mūsų kelionė į jūsų namučius, buvusi \$5.00, dabar tik \$3.00. Priskysdami ar sumokėdami "Naujienoms", 1739 So. Halsted St., Chicago 8, Ill., leisite mums atvykti ir viešėti pas jus.

Iki mielo pasimatymo,

NAUMĖ LIŪNAITĖ.

SKAITYKITE NAUJIENAS